

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Nikol Svobodová

**Věštění v Delfách a věštebná extáze: zkoumání
hmotných a nehmotných sil stojících za vznikem
věštev**

Bakalářská práce

Praha 2024

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studium humanitní vzdělanosti

Nikol Svobodová

**Věštění v Delfách a věštebná extáze: zkoumání
hmotných a nehmotných sil stojících za vznikem
věšteb**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Tomáš Vítek, Dr., DSc.

Praha 2024

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu doc. Mgr. Tomáši Vítkovi, Dr., DSc. za odborné vedení práce, za poskytnuté rady při jejím psaní a doporučení vhodné literatury.

Obsah

1. Úvod	7
2. Delfy a jejich postavení v průběhu věků	9
2. 1. Mýty o původu Delf a delfské věštírny	9
2. 2. Historie delfské věštírny.....	11
3. Delfy a jejich místo mezi ostatními řeckými věštírnami	14
3. 1. Jedinečnost věštírny v Delfách.....	14
3. 2. Další známé řecké věštírny	15
4. Věšebné médium a věštby	17
4. 1. Představení Pýthie	17
4. 2. Pýthie ve veřejném povědomí	20
4. 3. Věšebné metody v Delfách	21
4. 4. Věštby a jejich vyřčení.....	26
5. Průběh věšebného rituálu	32
5. 1. Příprava a rituály odehrávající se před věštěním	32
5. 2. Průběh samotné věštby.....	34
6. Nehmotné příčiny věšebné extáze	36
6. 1. Náboženské aspekty extáze	37
6. 2. Psychické aspekty extáze	38
7. Hmotné příčiny věšebné extáze	39
7. 1. Možné přírodní zdroje vedoucí ke stavu extáze.....	39
7. 2. Teorie o výparech.....	41
8. Zpochybnění teorie o výparech	43
8. 1. Kritika teorie o výparech.....	43
8. 2. Argumenty vyvracející teorii o výparech.....	44
9. Závěr	48
10. Bibliografie	50

Abstrakt

Tato práce se zabývá komplexním zkoumáním působení delfské věštírny. Její významné postavení vycházelo z její schopnosti ovlivňovat jak osobní, tak politická rozhodnutí. Cílem této práce je prozkoumání různých faktorů, které stály za její dlouhou a úspěšnou působností, a příčin způsobujících stav věšebné extáze, z něhož Pýthie, delfská věštkyně, předpovídala budoucnost. Lidé buď po příčinách nepátrali, nebo je naopak hledali ve fyzickém světě, duchovní sféře, či v psychických procesech věštkyně. Interpretace Pýthiina stavu se tak odvíjela od myšlení společnosti a měnila se s rostoucím vlivem racionalismu a individualismu. Práce je postavena na komparativní analýze dobových a sekundárních pramenů a zahrnuje širokou škálu zdrojů včetně výsledků různých průzkumů. Značná část se soustředí na teorii o výparech vyzdvihující ethen jako příčinu věšebného stavu, která byla na základě geologických objevů považována za slibnou, nicméně v důsledku omezeného pohledu výzkumníků k jiným alternativám ztroskotala.

Klíčová slova: delfská věštírna, Pýthie, teorie o výparech, ethen, Apollón, extáze

Abstract

This thesis deals with a comprehensive research of the workings of the Delphic Oracle. Its prominence was based on its ability to influence personal and political decisions. The aim of this thesis is to explore the various factors behind its long and successful authority and causes of the state of prophetic ecstasy from which Pythia, the Delphic Oracle, prophesied. People either did not search for the causes or they looked for them in the physical world, spritual sphere or in psychic processes of the oracle. So interpretation of the Pythia's condition depended on the mindset of society and changed with the increasing influence of rationalism and individualism. The thesis is based on comparative analysis of period and secondary sources and includes a wide range of other sources counting results of various researches. Important part of it focuses on the vapour theory highlighting ethene as the cause of the oracle state, which was considered promising on the basis of geological findings, but failed because of limited perspective of researchers.

Keywords: Delphic Oracle, Pythia, vapour theory, ethene, Apollo, ecstasy

1. Úvod

Delfská věštírna patřila mezi nejznámější a nejzáhadnější instituce antického světa. Svůj význam nezískala náhodou. Představovala totiž jedno z nejvýznačnějších náboženských a kulturních center starověku, kde se konaly rituály a věštby za účelem spojení s božskými silami. Ovlivňovala jak osobní, tak politická rozhodnutí po celém helénském světě.

Schopnost udržet si vysoký status a vliv skrze staletí, navzdory rostoucímu racionalistickému myšlení, vyvolává otázky o tom, jakým způsobem si věštírna udržela důvěryhodnost u svých tazatelů a proč některá vysvětlení o jejím fungování přetrvala a jiná zase zanikla. Mým záměrem je hlouběji prozkoumat a analyzovat možné příčiny, ať už hmotného či nehmotného původu, které způsobily u Pýthie, delfské věštkyně, stav extáze, ze kterého předpovídala budoucnost. Pozornost budu především věnovat teorii o výparech, vycházející z představy, že Pýthie vdechovala ethen vystupující z trhliny, jímž se následně intoxikovala. Tato hypotéza byla na jedné straně přijímána společností za nejpravděpodobnější, na straně druhé se setkala se zásadním odmítnutím, jež nakonec vedlo k jejímu zdiskreditování. Z jakého důvodu si tato teorie získala přízeň u široké veřejnosti? A naopak jaké faktory přispěly k jejímu smetení ze stolu? Současně se zaměřím i na to, zda interpretace Pýthiina stavu odráží povahu společnosti, tzn. zda hledání příčin reflektuje kolektivní myšlení té které doby. Pro objasnění těchto otázek jsem prováděla komparativní analýzu jak primárních pramenů, tak sekundární literatury se zvážením důvěryhodnosti dobových i současných autorů. Vzhledem k mé neznalosti řečtiny jsem však vycházela z anglických a českých překladů, což mohlo vést k jistým mírným posunům ve významu.

Z antických pramenů tato práce vychází nejvíce z díla Plútarcha, významného historika, a především kněze působícího v delfské věštírně. Jeho spisy měly převratný vliv na naše chápání Apollónova chrámu. Z velké části poskytly autentický pohled na fungování věštírny a myšlení tehdejší společnosti.

Jedná se však o velmi spleťtý fenomén, jenž nemůže být nahlížen pouze z jednoho hlediska. Z toho důvodu se pokusím přiblížit postavení věštírny v Delfách a činitele, jež ovlivňovaly její fungování, současně i roli Pýthie a ostatních služebníků v chrámu. Detailní seznámení s tímto tématem poskytne rámec pro hlubší pochopení, proč se vědci i v současnosti zabývají problematikou vyřčených věštek a stavu, ze kterého je věštkyně pronášela. Ze současných zdrojů se pomocí multidisciplinárního přístupu pokusím objasnit, jakým způsobem si Delfy udržely své významné postavení v průběhu

věků, přičemž důraz bude kladen jak na duchovní, tak fyzickou sféru.

Práce se tak nejvíce opírá o takové moderní autory jako byli Herbert W. Parke a Donald E. W. Wormell. Tito historici působící ve 20. století přispěli svou prací *The Delphic Oracle* k pochopení věštírny především z historického a náboženského hlediska, s důrazem kladeným na roli sociálních a politických aspektů vyřčených věštek. Hmotné důkazy z 90. let 20. století pak pochází od geologa Jelle Z. De Boera a jeho týmu, jejichž odborný článek měl za následek vzestup teorie o výparech. Naopak významným kritikem této teorie se stal historik Daryn Lehoux, jenž na počátku 21. století uveřejnil podstatné argumenty zpochybňující, místy až vyvracející, ethenovou hypotézu.

Neomezila jsem se tak pouze na literární zdroje, ale opírala jsem své studium i o archeologické nálezy, geologické průzkumy a chemické analýzy, které mi poskytly rozšířený záběr na dané téma a umožnily pochopení složitosti fenoménu.

2. Delfy a jejich postavení v průběhu věků

2. 1. Mýty o původu Delf a delfské věštírny

Delfy leží na historickém území Fókidy, tj. v části středního Řecka. Umístění věštírny podporuje pocit tajemna a přítomnosti něčeho nadpřirozeného, jelikož se nachází na nižším svahu Parnasu, pohoří, které se vyznačuje vysokými vrcholy a hlubokými údolími. Jeho svahy jsou bohatě porostlé stromy, jenž dodávají místu posvátný rozměr.

Existuje mnoho odlišných verzí o původu názvu Delf. Pausaniás líčí několik z nich. Podle první¹

„se Apollónovi narodil z nymfy Kórýkie syn Lykóros a po tomto muži bylo městu dáno jméno Lykóreia a jeskyni Kórýcká zase po oné nymfě. Dále tu říkají i tuto zkazku: Lykórovu synu Hyamovi se narodila dcera Kelainó, syn pak této Hyamovy Kelainy byl Delfos, po němž zůstalo město pojmenováno až do mých časů.“

Podle jiné verze „ženy, jež se oddávají vášnivě oslavám Dionýsovým“, považují Delfa za syna Apollóna a Thyie, ženy, která jako první vykonala bohoslužbu na počest Dionýsa.² Jiní dedukují, že název pochází z řeckého slova ἀδελφοί („adelfoi“), které znamená „bratři“ a které odkazuje k faktu, že v Delfách byl uctíván jak Apollón, tak jeho bratr Dionýsos.³

Delfská věštírna, stejně jako zmíněné pohoří, je neodlučitelně spjata s bohem Apollónem, jemuž byly Delfy zasvěceny. Nicméně se s tímto místem pojí mnoho mýtů, a ne všechny odkazují výlučně k tomuto bohu. Prvotní osídlení Delf ve 14. stol. př. n. l. se spojuje s kultem Gé, bohyně země.⁴ Jinde se traduje, že Gaia zde nepůsobila sama, ale že se dělila o věštírnu s Poseidónem, bohem moře.⁵ Neví se přesně, kdy došlo ke spojování svatyně s Apollónovým jménem, nicméně již od 9. stol. se hovoří o jeho přítomnosti v Delfách.

Mýtus o věštírně v Delfách, tehdy ještě zvané Pýthó, vypráví o zápasu, jenž proběhl mezi samotným Apollónem a drakem Pýthónem, jenž hlídal Gaiinu věštírnu a trýznil lidstvo. Bůh onu nestvůru zabil, a tím zdolal chthonické síly⁶.

¹ Pausaniás X.6.3. Přel. BUSINSKÁ, H.

² Pausaniás X.6.3. Přel. BUSINSKÁ, H.

³ MANAS, J. H. *Divination*, s. 77.

⁴ CHLUP, R. *O delfském E*, s. 167.

⁵ Pausaniás X.5.6 (přel. Businská, H.): „Řekové mají básnické epos jménem Eumolpia a ony verše přisuzují Antiofémovu synovi Músaiovi. V nich pak je řečeno, že věštírna byla ve společném vlastnictví Poseidóna a Země, bohyně pak že věštila sama, kdežto Poseidón měl vykladače Pyrkóna.“

⁶ CHLUP, R. *O delfském E*, s. 168.

Méně známějším a spojovaným s Delfami bývá Dionýsos, bůh vína a nespoutanosti. O jeho příchodu nemáme žádné zprávy, buď ho tehdejší autoři nezmiňují, či o něm smýšlí jako o něčem samozřejmém. Dionýsův kult se podle dochované mytologie prosazoval obtížně⁷, traduje se ale, že vlivem Apollónova působení došlo k jeho zmírnění, což dopomohlo k přijetí tohoto kultu. Dokonce se uvažuje o tom, že měl stejně významné postavení jako kult Apollónův.⁸ K podpoření tohoto argumentu primární antické zdroje uvádějí Dionýsův hrob, jenž byl od 6. stol. součástí chrámového okrsku. Např. Plútarchos píše:

„Lidé v Delfách se domnívají, že Dionýsovy ostatky odpočívají u nich poblíž věštírny. A hosioi⁹ přinášejí tajnou oběť v Apollónově svatyni, kdykoli Dionýsovi stoupenci probouzejí Dionýsa Liknita.“¹⁰

Otázkou zůstává, jak je možné, že se o příchodu a vyznávání těchto dvou protikladných božstev nehovoří v žádném z dokumentů tehdejší doby. Dionýsova přítomnost však asi nemůže být zpochybňována, jelikož se věštírna vyznačovala i jakousi divokostí, která bývala pro tohoto boha tak typická. Delfy byly totiž místem, kde se odehrávaly nekontrolovatelné projevy božského posednutí v průběhu věštech a s nimi spojených rituálů. Pýthie, věštkyně působící v Delfách, prováděla extatický typ věštění, kdy se ocitala, jak je již částečně patrné z názvu, ve stavu nekontrolované a podle některých pramenů i divoké extáze. Tento způsob věštění mohl být též blízký Dionýsovi. Proto je Pýthie interpretována jako věšterné médium, na jehož vzniku měl podíl jak uměřený Apollón, tak nespoutaný Dionýsos.¹¹

Jiná alternativa vzniku věštírny bývá spojována s mýtem o trhlíně a vycházejících výparech, jež na základě starší tradice zapsal Diodóros Sicilský. Autor tohoto mýtu nám není znám. Diodóros vypráví o době, kdy Delfy nebyly ještě tolik osídlené. Zde žil muž jménem Koretás, který pásł kozy. Jedna z jeho koz se oddělila od zbytku stáda a přiblížila se k trhlíně, načež se začala chovat nezvykle, začala skákat a její mečení nepřipomínalo mečení běžné kozy. Jakmile to pastevec spatřil, přistoupil blíže k oné puklině, nadýchal se

---

⁷ KRÁL, J. *Héraklés a jiné tragédie*, s. 350–351.

⁸ VEGETTI, M. *Člověk a bohové*, s. 233.

⁹ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 218–219: Výraz pro svaté služebníky působící v delfské věštírně, kteří sdíleli některé povinnosti s *profétai*, proroky. Delfské kněžstvo se tak skládalo ze dvou kněží a pěti hosioi, kteří se starali o potřeby Pýthie a byli zapojeni do věšterného procesu, např. kropením vody na zvíře. Jednalo se o celoživotní funkci.

¹⁰ Plútarchos, Mor. 365a. Přel. BABBITT, F. C.

¹¹ CHLUP, R. *O delfském E*, s. 168–175.

stoupajících výparů a byl také uvržen do extáze a najednou dokázal předpovídat budoucnost. Sousedé naslouchali jeho věštbám, a jakmile se ony předpovědi potvrdily, začala být trhlina navštěvovaným místem. Zpočátku si lidé navzájem vyměňovali zažité zkušenosti, ale později se návštěvníci postižení prorockým šílenstvím vrhali do trhliny a navždy mizeli. Pro bezpečnost ostatních tak místní zvolili jednu ženu, jež měla sloužit celé vesnici jako prorokyně. Obyvatelé Delf vynalezli trojnožku, ke které ženu zprvu připoutávali, aby se v záchvatu extáze též nevrhla do oné trhliny.¹²

Tato verze příběhu byla vymyšlena někým, kdo byl dostatečně obeznámen s delfským postupem věštění a kdo se snažil vysvětlit vznik zdejší věštírny bez božského zapříčinění. Dotyčný zahrnul do zakládajícího mýtu kozy, jež byly obětovány v přípravné části věšebného rituálu, a trojnožku¹³, kterou zde prezentuje jako bezpečnostní zařízení. Doposud se tato verze jeví jako pravděpodobná, nicméně problém představuje ona trhlina. Francouzští archeologové nacházejí západní část chrámu, kde se odehrávalo samotné věštění, tedy kde by se údajně měla nacházet ona trhlina, ve velmi špatném stavu, tudíž je nemožné provést jakýkoliv zásah do této oblasti a následnou rekonstrukci. Přesto se na základě zkoumání okolního prostředí archeologové domnívají, že přítomnost trhliny je nemožná. Musela by po sobě zanechat stopy. Proto tuto variantu zamítají s tím, že se jedná pouze o mýtus.¹⁴

2. 2. Historie delfské věštírny

Věštírna v Delfách neměla zpočátku tak velkou úspěšnost, jak bychom si mohli myslet. Podíl na tom mělo město Krissa, nacházející se poblíž Delf, kterému šlo o ovládnutí delfského chrámu, čímž by si zaopatřilo politickou moc a náboženskou kontrolu nad daným územím. Většina cest do Delf vedla právě přes toto území, jež znesnadňovalo průchod poutníkům, kteří se vydávali do tamní věštírny, a za hladký průběh cesty si účtovalo poplatek, mimo to Delfy neležely na žádné obchodní trase, jelikož se jednalo o velmi odlehlou lokalitu, proto nepatřily mezi nejnavštěvovanější místa v řeckém světě. Fungování věštírny ovlivnil výsledek první posvátné války, jež se odehrávala právě mezi těmito dvěma obcemi v 6. stol. př. n. l. Válka skončila mírovou dohodou, kde byly Delfy uznány jako autonomní městský stát. Dokonce se staly místem setkání tzv. amfiktyonie, tj. zprvu

---

¹² Diodóros Sicilský XVI.26.1.

¹³ Trojnohá stolička nacházející se v adytu a tvořící pevnou základnu pro Pýthii, která na něm sedávala během věštění.

¹⁴ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 77–78.

náboženské, později politické ligy, která se skládala přibližně z 12 fockých obcí, jejich počet se ale v průběhu věků různil. Původním cílem této ligy byla správa a ochrana delfského chrámu a jiných posvátných míst.¹⁵

Válka přinesla Delfanům nejen relativní svobodu, ale také příležitost pro vznik pýthijských her, oslav Apollóna, jež se konaly jednou za 4 roky a přitahovaly davy lidí. Delfy se tak začaly zviditelňovat. Z obecnějšího hlediska lze říci, že pro delfskou věštírnu bylo archaické období obdobím rozkvětu. Lidé si začali čím dál tím více chodit pro rady k věštkyni a konzultovali s ní politické, vojenské i osobní otázky.¹⁶

Zhruba v polovině 6. stol. př. n. l. zasáhl delfský chrám požár. Dle Hérodotovy zprávy zcela shořel:

„Když vyhořel delfský chrám, spadl tento lev s polocihel, na nichž byl postaven. Nyní je uložen v korintské pokladnici a váží jen půl sedma talentu. Půl čtvrtá talentu se ho totiž roztavilo.“¹⁷

Amfiktyonický spolek počal stavět nový chrám za peníze, jež získal od lidí z celého světa. Chrám byl dokončen zhruba o půl století později.¹⁸

V 5. stol. př. n. l. se odehrávaly řecko-perské války. Věštírna si v tomto období musela zachovat neutralitu, neboť se jí tento konflikt mezi řeckými městskými státy a perskou říší nijak nedotkl. S vítězstvím Řeků si Delfy pojistily pozici centra v řeckém světě. Nastal zlatý věk Delf. Vznikala sousoší, která se vyjímala uvnitř chrámového okrsku, a města si zde začala stavět reprezentativní pokladnice. S Pýthií se konzultovala především významná rozhodnutí, která nebyla osobní povahy, ale jež se týkala blaha obce.¹⁹

Mezi další pravomoci věštírny patřilo to, že schvalovala zakládání kolonií. V tomto období rostlo napětí mezi Spartou a Athénami, k vyostřené situaci přispělo také město Korint, které nesouhlasilo s athénským vlivem a požádalo o pomoc Spartu, kdy její zapojení vyústilo v peloponéskou válku v letech 431 až 404 př. n. l. V důsledku toho došlo k poklesu politické stability v řeckém světě, a to vedlo ke snížení vlivu delfské věštírny na místní politiku. Na tom mělo zčásti podíl i sofistické hnutí, jež v lidech probudilo skepsi a podnítilo rozvoj racionálního myšlení, a nedávalo tak příliš prostoru něčemu tak pochybnému a zastaralému, jako byla konzultace s věštkyní. Přesto se význam Delf nezměnil. Těžily

---

¹⁵ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 99–107.

¹⁶ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 108.

¹⁷ Hérodotos I.50.3. Přel. ŠONKA J.

¹⁸ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 143–147.

¹⁹ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 171–180.

z vítězství Sparty, se kterou udržovaly vřelé vztahy. Stále patřily mezi nejnavštěvovanější místa Řecka.²⁰

Ke druhému zničení chrámu došlo v roce 373 př. n. l. v důsledku zemětřesení, které protrhlo zeď nacházející se za touto stavbou, a tím uvolnilo masu vody, která místo zaplavila. Před vypuknutím třetí posvátné války se na panhelénském jednání řešila otázka jeho obnovení. Nicméně se Delfy po prohře Sparty mohly načas rozloučit s cizí podporou. Z tohoto období neexistují žádné zprávy, které by naznačovaly, že provoz chrámu probíhal nepřerušovaně dál. Ba naopak, ani po 10 letech od živelné katastrofy, která zasáhla tuto stavbu, nevíme o žádné vyřčené věštbě. Co naopak víme, je to, že se Pýthiina kompetence zúžila. Nezasahovala již do politických záležitostí, ale pouze do těch náboženských.²¹

Posvátná válka, tentokrát již třetí v pořadí, se týkala vznesení nároku Fókidy na Delfy. Amfiktyonická liga na to zareagovala vyhlášením války. V čele Fóků stanul Filomélos, jemuž se podařilo zmocnit Delf. Aby byl schopen zaplatit vlastní vojáky, musel využít prostředků, jež se nacházely v delfské věštírně. Jemu a jeho bratrovi Onomarchovi se povedlo oloupit delfskou svatyni o vše, čím disponovala. Přestože se chrám navrátil do původního vlastnictví Delfanů, špatná finanční situace měla vliv na jeho působení.²²

V řeckém světě se zhruba v polovině 4. stol. př. n. l. k moci dostal Filip II. Makedonský. Nicméně se jeho zapříčiněním docílilo rychlejší výstavby delfského chrámu. Na oplátku se Delfy v případě sporu přikláněly na jeho stranu, přestože jejich věštby nepřestaly být dvojnásobné. Po jeho zavraždění nastoupil na Filipovo místo jeho syn Alexandr Veliký. Za jeho vlády význam delfské věštírny prudce klesal. Dokonce i několik desítek let po smrti Alexandra nemáme žádné zmínky o provedených věštbách, jež by se netýkaly osobních záležitostí.²³

Věštírna, jež podléhala Aitólíi, se v hellénistickém období netěšila slávě. Z tohoto područí byla osvobozena Římany roku 190 př. n. l. Delfy si sice udržely pozici velkého centra, v němž mohly navazovat kontakt různé městské státy a kde se odehrávaly oběti, ale přesto se jedná o období úpadku. Římané se neúčastnili delfských věštb, jelikož sami uchovávali sibylské knihy, jež obsahovaly věštby a rady, do kterých v případě potřeb nahlíželi.²⁴ A i kdyby chtěli využít cizí věstce, pravděpodobně by zvolili ty etruské, jelikož jejich metody patřily mezi ty komplexnější a propracovanější, oproti těm využívaným

---

²⁰ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 186–208.

²¹ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 214–220.

²² PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 222–230.

²³ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 237–244.

²⁴ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 254–266.

v Řecku.²⁵ Z tohoto důvodu mizí tato řecká instituce z veřejného života. Dokonce jeden z římských diktátorů, Lucius Cornelius Sulla, vyplenil Apollónův chrám kolem roku 85 př. n. l. O jeho obnovení se o více než století později začal zajímat římský císař Nero, kterému však šlo pouze o získání slávy výhrou v pýthijských hrách. Nicméně skutečně viditelné prvky rekonstrukce byly patrné až za Hadriánovy vlády.²⁶

Plútarchos, který žil přibližně v letech 45 až 125, porovnává předešlý stav věštírny se stavem za vlády Hadriána. Zdůrazňuje, že v období úpadku Pýthie upustila od veršovaných věštek.

„And as for the language of the prophetic priestess, just as the mathematicians call the shortest of lines between two points a straight line, so her language makes no bend nor curve nor doubling nor equivocation, but is straight in relation to the truth.“²⁷

Nicméně se nakonec za pozdní římské vlády navrátilo k vyslovování věštek ve verších. Slávu si věštírna udržela i prostřednictvím zvyšující se lidské pověrčivosti.²⁸

Filosofové 3. stol. n. l. nahlíželi na delfskou věštírnu jako na něco, co stojí v opozici vůči křesťanství, a tím podporuje pohanství. Poté, co Konstantin I. Veliký ve 4. stol. uznal křesťanství za státní náboženství, Apollónova věštírna ztratila svůj význam a byla na konci tohoto století definitivně zrušena. Věštebné umění se shledávalo protikladným ve vztahu k nově zavedenému univerzálnímu náboženství, tj. křesťanství.²⁹

3. Delfy a jejich místo mezi ostatními řeckými věštírnami

3. 1. Jedinečnost věštírny v Delfách

Věštírny se od sebe lišily mírou popularity, kterou mimo jiné získávaly i prostřednictvím toho, jakým způsobem poskytovaly odpovědi zájemcům. Unikátnost delfské věštírny spočívala ve způsobu, jakým Pýthie získávala žádané odpovědi. Čas od času se zde věštilo pomocí losování, nicméně zcela dominantní roli zde hrálo extatické věštění, kdy se Pýthie ocitala ve stavu transu. Podle některých názorů Bůh zde vstupoval do tělesné schránky ženy, zbavoval ji jejího vědomí a promlouval jejími ústy. V době své slávy

---

²⁵ FLOWER, M. A. *The seer in ancient Greece*, s. 33.

²⁶ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 278–284.

²⁷ Plútarchos, Mor. 408f. Přel. BABBITT, F. C.

²⁸ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 285–286.

²⁹ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 287–288.

zde působily až tři věštkyňe najednou, ale ať už se jednalo o jakoukoliv z těchto žen, vždy působila pod titulem Pýthie, což odkazovalo k tomu, že slova vyřčená z jejich úst nepatřila jí, ale bohu Apollónovi, jemuž sloužila.³⁰

Nemalý dopad na dojem, jenž vzbuzoval tento chrám, mělo již zmíněné prostředí, ve kterém se nacházel. Všeobklopující příroda a umístění delfské věštírny na svazích hory Parnasu, často zahalené v mracích, navozovalo pocit monumentality a důležitosti místa. Za specifických přírodních podmínek, např. při bouřce, to v lidech vyvolávalo údiv a strach, což prohlubovalo jejich zážitek z konzultace s věštkyňí.³¹

Delfy byly zároveň otevřené široké veřejnosti, tudíž se sem sjížděli jak lidé se svými soukromými dotazy, tak jednotlivci, kteří zastupovali obce v projednání politických rozhodnutí. Veřejné záležitosti se většinou týkaly zavádění nových kultů, očišťování z konkrétního hříchu, kolonizace a ustanovování zákonů a práv, přičemž se Delfy proslavily i tím, že měly podíl na podobě ústavy v Athénách, již vytvořil Solón.³²

Odpovědi poskytované v delfské věštírně se vyznačovaly svou spolehlivostí, a proto byly velmi uznávané. Rady Apollóna se definovaly svou věrohodností přesto, že se mnohokrát stávalo, že lidé dostávali odpovědi s více možnými výklady, kdy správná interpretace věštby ležela pouze na tom kterém tazateli. A tak v případě nesplnění proroctví nebo nespokojenosti s odpovědí mohl dotyčný vinit pouze svůj špatný úsudek. Někteří historikové však tvrdí, že kněží mohli úmyslně manipulovat s informacemi a vytvářet tak věštby s víceznačnými výklady, aby přesvědčili tazatele o autentičnosti delfských proroctví, a tím si zajistili jejich uznání a pojistili mocenskou pozici věštírny.³³

Věštírna se v době svého rozkvětu pyšnila zásobou darů, jež obdržela od spokojených zákazníků, a pokladnic, které si zde města nechala vybudovat. Celý prostor se stal velmi okázalým, kdy i cesta k chrámu byla lemovaná sochami a pomníky, jež značily vítězství městských států.³⁴

3. 2. Další známé řecké věštírny

Druhou nejvýznamnější věštírnou, ihned po té delfské, se stala ta v Dódóně, nacházející se na severozápadě Řecka. Zároveň se spekuluje, zda se jedná

---

³⁰ HOŠEK, R. *Země bohů a lidí: pohledy do řeckého dávnověku*, s. 146–147.

³¹ HOŠEK, R. *Země bohů a lidí: pohledy do řeckého dávnověku*, s. 148.

³² HOŠEK, R. *Země bohů a lidí: pohledy do řeckého dávnověku*, s. 150.

³³ HOŠEK, R. *Země bohů a lidí: pohledy do řeckého dávnověku*, s. 150.

³⁴ HOŠEK, R. *Země bohů a lidí: pohledy do řeckého dávnověku*, s. 151.

i o nejstarší řeckou věštírnu, jelikož jejíž možná existence se datuje až do mykénského období, tj. od 16. do 12. stol. př. n. l., avšak první zmínka o dodonské věštírně pochází až od Homéra, což odpovídá 8.–7. stol. př. n. l.³⁵ Dle Hérodota Pelasgové, původní obyvatelé řeckého světa, zpočátku uctívali bohy, aniž by je vzývali jmény, jelikož je neznali. Začali se proto po nich ptát v dodonské věštírně, jelikož

„Tato věštírna se pokládá za nejstarší řeckou věštírnu a v té době byla jedinou.“³⁶

K založení tohoto věšteckého centra došlo podle vyprávění dodonských věštkyň tak,

„že z egyptských Théb uletěly dvě černé holubice a jedna z nich prý přiletěla do Libye a druhá k nim. Usedla prý na dub a promluvila lidským hlasem, že je třeba na tom místě zřídit Diovu věštírnu. Ony prý měly za to, že jde o poselství od bohů pro ně a jednaly podle něho.“³⁷

Podobným způsobem líčili vznik chrámu i jiní dodonští služebníci. Onen posvátný dub zmíněný v Hérodotově úryvku hrál roli při věštebném procesu. Skrz šumění dubových listů se projevoval bůh Zeus, jenž byl s touto věštírnou spjat. Jeho odpovědi mohli vykládat místní kněží, tzv. Sellové, stejně tak jako místní kněžky, jež Hérodotos nazval Promeneia, Timareté a Nikandra, přičemž se nejspíše nejedná o jména jednotlivých věštkyň, ale o příslušné tituly.

„To říkaly dódónské kněžky, z nichž nejstarší se jmenovala Promeneia, druhá nejstarší Timareté a nejmladší Nikandra.“³⁸

Uvádí se, že kromě tohoto způsobu věštění se zde později, podobně jako v Delfách, kněžky ocitaly v extatickém stavu. Nicméně věštebná situace v Dódóně byla o něco složitější než v Delfách. Homér se ve svém díle zmiňuje pouze o kněžích, kteří vykonávali věštby, avšak v Hérodotově popisu o vzniku věštírny se mluví naopak o kněžkách. Předpokládá se, že původně zde působili jako věštcí pouze muži, zatímco ženy mohly být jen služebnicemi Dia, ale nevykládaly jeho znamení. Tato věštebná funkce je jim přisuzována až se zavedením kultu Dióny existujícího paralelně s kultem Dia. Následně mělo dojít k vyměnění rolí kněží a kněžek, nicméně z důvodu nedostatku dochovaných historických záznamů není jasné, kdo

---

³⁵ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 90.

³⁶ Hérodotos II.52. Přel. ŠONKA, J.

³⁷ Hérodotos, II.55. Přel. ŠONKA, J.

³⁸ Hérodotos, II.55. Přel. ŠONKA, J.

tedy přesně v Dódóně věštil a jakým způsobem. Nicméně ať tak či tak se dodonská věštitelna té delfské nevyrovnala.³⁹

Další neopomenutelnou věštitelnu v řeckém světě byla ta v Olympii. Zde se primárně věštilo pomocí hieroskopie, případně dermatoskopie, tj. zkoumáním vnitřností obětí zvířat nebo jejich kůže, především berana a kozy, kdy se kladl důraz na podobu a uspořádání jejich vnitřností. Mezi nejzkoumanější orgány patřila játra.⁴⁰ V souvislosti s rozmáháním olympijských her v 6. stol. př. n. l. se ale tato věštitelna začala zaměřovat především na předpovídání šancí toho kterého závodníka.⁴¹

Kromě výše zmíněných věštíren se stala úspěšnou především věštitelna v Didymě u Miletu v Malé Asii, jež byla též zasvěcena Apollónovi a o jejímž působení v 6. stol. př. n. l. existují doklady. V Malé Asii patřila většina chrámů Apollónovi, což odráželo rozšířenou tradici, podle které tento bůh pocházel právě z těchto oblastí.⁴² Později se za místo narození tohoto boha začal považovat ostrov Délos, kde se kdysi nacházela jemu zasvěcená věštitelna, jak se praví v Homérských hymnech:

„Teprv na ostrov Délos když vkročila velebná Létó,
jeho se tázat jala a pravila perutná slova:
Déle, zdaž by ses chtěl stát sídlem pro mého syna
Foiba Apollóna a bohatý chrám mu zde zřídit?“⁴³

4. Věštebné médium a věštby

4. 1. Představení Pýthie

Ve veřejném povědomí je delfská věštitelna obvykle spojována s Pýthií, tamní věštkyní, avšak ve starších pramenech, jako v *Iliadě*, *Odysseji* či v homérském hymnu na Apollóna, se o ní nepíše. Důvodem by mohlo být, že v 8.–6. stol. př. n. l., tj. v přibližné době vzniku oněch básní, zde věštkyně doposud nepůsobila. V průběhu staletí tak mohlo dojít k proměně podoby delfského věštění podobně jako v Dódóně. Také je ale možné, že ji básník hymnu na Apollóna neshledal natolik důležitou, aby ji zmínil. Přeci jen se jedná o báseň oslavující boha Apollóna, ne jeho médium.⁴⁴

³⁹ NICOL, D. M. *The oracle of Dodona*, s. 135-137.

⁴⁰ HOŠEK, R. *Země bohů a lidí: pohledy do řeckého dávnověku*, s. 137.

⁴¹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 93.

⁴² PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 94-95.

⁴³ *Hom. hymn. Apoll.* 49-53. Přel. SMRČKA, O.

⁴⁴ JOHNSTON, S. I. *Ancient Greek Divination*, s. 38–39.

Jako první zmínil Pýthii až elejský básník Theognis z Megary kolem roku 600 př. n. l.

„S větší přesností, nežli je kružítko, pravítko, míra,
musím jak vyslanec věštný dbalý být, Kyrne, těch slov,
která v Pýthó bůh kdys ze své bohaté sluje
vyhlásil jako věštby, kněžce když půjčil svůj hlas.
Jestliže přidáš co sám, už nenajdeš záchranu žádnou,
naopak, kdybys co ubral, spáchal bys na božstvu hřích“⁴⁵

Název pro věstkyni v Delfách může být odvozen od draka Pýthóna, jehož skolil Apollón.

Dle Diodóra Sicilského se zpočátku jednalo o panenskou dívku, jejíž neposkvrněnost ji činila vhodnou adeptkou na ochranu svatyně a střežení tajemství věšteckých výroků. Později si ale přišel k věstkyni pro radu tazatel jménem Echekratés z Thessalie. Jakmile dívku spatřil, zamiloval se do její krásy, unesl ji a následně znásilnil. Od té doby se do této funkce najímaly pouze ženy, které překročily padesátý rok svého života. Starší ženy zastávající funkci Pýthie pak nosívaly šat typický pro nevinné dívky na památku předchozích časů a zneužitě věstkyně.⁴⁶ Pravdivost této události se ale pře například s klasickým dílem *Ion* (1324), kde Euripidés vyličil Pýthii jako starou ženu. Zdá se, že příběh o zneužití jedné z Apollonových věstkyň byl vymyšlen, aby osvětlil, proč starší Pýthie nosily oblečení určené pro mladé dívky.

Nejvíce zpráv o Pýthii pochází od Plútarcha, jenž působil jako kněz v Delfách z kraje 2. stol. n. l., proto se jeho slovům, v poměru s ostatními tehdejšími autory, přikládá největší váha.⁴⁷ Věštbou funkci za dob Plútarcha stále vykonávaly postarší ženy, jejichž původ musel být delfský. Pocházely většinou z chudších řad občanů a nesměly mít poskvrněnou pověst, tzn. musely být bezúhonné. Pýthií se mohla stát i manželka či matka za předpokladu, že se vzdala svého předchozího života a řídila se dalšími příkazy.⁴⁸ Tuto funkci zastávala po celý zbytek života, kdy podmínkou pro přijetí nové Pýthie byla smrt té předchozí. Tím, že se jednalo o doživotní funkci, se navíc předpokládala působnost starších Pýthií. Zpočátku tak mohly být najímány mladé dívky, které v tomto úřadu zestárly. To, jak

⁴⁵ Theognis, *Elegiac Poems* 805–810. Přel. HOŠEK, R.

⁴⁶ Diodóros Sicilský XVI.26.6.

⁴⁷ K těmto informacím je ale třeba také přistupovat z kritického hlediska, jelikož popsal klasické období, které se událo zhruba 400 let před tím, než žil. Za tu dobu se praktiky a postupy delfské věštírny jistě změnily.

⁴⁸ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 34–35.

v praxi docházelo k výběru vhodných kandidátek, však nevíme, jelikož tyto ženy nedisponovaly žádnými odbornými znalostmi ani speciálním vzděláním. Což Plútarchos popsal v *Moraliích*:

„... she brings nothing with her as the result of technical skill or of any other expertness or faculty, as she goes down into the shrine.“⁴⁹

Mimo to poskytl také obraz Delf přeplněných zájemci o konzultaci. V dobách, kdy se věštitelna těšila velikému úspěchu, bylo zapotřebí zaměstnávat až tři Pýthie najednou, dvě z nich poskytovaly konzultace a třetí vyčkávala v záloze. V období, kdy Plútarchos žil, však působila pouze jediná Pýthie, která podle jeho slov zvládla zastávat všechny povinnosti, proto byla dostačující.⁵⁰

Jak už bylo zmíněno, individualita ženy, která zastávala úlohu Pýthie, nebyla považována za důležitou. Stávala se pouhým nástrojem boha Apollóna, jenž si ji vyvolil. Ten skrze její ústa promlouval, zatímco se nacházela ve stavu jakéhosi nevědomí. Její schopnost věštění se navíc lokalizovala do jediného místa, a to sice do adyta, nejvnitřnějšího a nejsvětějšího místa v chrámu. Naproti tomu Sibylla, mytická věštkyně, pronášela své věštby zcela vědomě a její schopnosti se neomezovaly pouze do jediného místa. Naopak, mohla působit ve více lokalitách. Nicméně antické prameny rozlišovaly až deset různých Sibyll, jež působily v různých dobách a věštitelnách, nejznámější z nich je spojována s Kúmmami.⁵¹

Z důvodu opomíjení oné individuality se dochovala jména pouze dvou historických Pýthií, která zaznamenal Hérodotos. V obou případech se jednalo o konzultace, které se vymykaly standardní situaci. První věštkyní byla Aristonika, jež poskytla negativní odpověď Athéňanům. Ti se s vyřčenou věštbou nechtěli smířit a vyžádali si druhou, která se jim nakonec zdála milosrdnější než ta první.⁵² Druhá Pýthie zvaná Perialla se nechala Kleomenem přesvědčit k vyslovení věštby, která rozhodla v jeho prospěch o tom, zda je Démaratos synem Aristóna, spartského krále. Následně byla za tento čin sesazena z pozice delfské věštkyně.

„Kleomenés si vzal na starost učinit dotaz k Pýthii a získal na svou stranu Kobóna, syna

---

⁴⁹ Plútarchos, *Mor.* 405c. Přel. BABBITT, F. C.

⁵⁰ Plútarchos, *Mor.* 414b.

⁵¹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 73.

⁵² Hérodotos VII.140.

Aristofantova, muže v Delfech velice vlivného. Kobón přemluvil věstkyni Periallu, aby řekla, co si přál Kleomenés slyšet.⁵³

Hérodotos se ale nikdy nezúčastnil žádné z konzultací a informace o delfské věštírně přebíral z neověřených zdrojů jako ústních tradic a vyprávění jiných účastníků, proto je třeba zvažovat důvěryhodnost jeho zdrojů.

4. 2. Pýthie ve veřejném povědomí

Ačkoli role Pýthie zůstávala neměnná, to, jakým způsobem byla nahlížena společností, se proměňovalo. Nejčastěji lidé tíhli k představě, že Pýthii posedl bůh a ona byla pouhým médiem, skrze které vyslovoval své odpovědi přímo Apollón. Tento názor se vyskytoval především v antickém světě.⁵⁴ Patrným znakem této víry jsou i řecká slovesa, jimiž lidé popisovali Pýthiin stav. Nejvyužívanějšími se stala *katechein*, tj. zmocnit se, držet v moci, a *enthúsiazein*, tj. být s bohem uvnitř.

Jiný pohled zdůrazňoval Pýthii jako nevěstu boha, kdy měl proces věštění, včetně samotné extáze, představovat sexuální styk s Apollónem a následné vyřčení věštby plod jejich spojení. Nicméně tento názor se vyskytuje zejména v křesťanských pramenech, které kritizují podstatu věšebného procesu, jenž shledávají pohanským. Mimo jiné označují tyto praktiky za pohanské i z toho důvodu, že osoba, která se nachází v blízkém spojení s bohem, by neměla přicházet o své vědomí a ocitat se ve stavu šílenství, ale naopak, měla by vnímat jasněji než kdy dřív. Například Órigenés tvrdí toto:

„It is said of the Pythian priestess, whose oracle seems to have been the most celebrated, that when she sat down at the mouth of the Castalian cave, the prophetic Spirit of Apollo entered her private parts; and when she was filled with it, she gave utterance to responses which are regarded with awe as divine truths.“⁵⁵

Už jen proto, že se jedná o neobjektivní kritiku antického věštění, nelze považovat tato tvrzení za nijak zvlášť věrohodná, jelikož nejsou podložena žádnými důkazy. Cílem takovýchto děl bylo pouze poškodit druhou stranu, tedy z pohledu křesťanů pohanství, takovým způsobem, že vše nazývali v podstatě orgiemi. Navíc fakt, že roli Pýthie

⁵³ Hérodotos VI.66. Přel. ŠONKA, J.

⁵⁴ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 73–74.

⁵⁵ Origen, *Contra Celsum* VII.3. Přel. CROMBIE, F.

vykonávaly většinou starší ženy po přechodu, nijak nepodporuje argument, že by Pýthie, která již ztratila většinu ze své atraktivity a stala se tak svým způsobem nedotknutelnou, měla představovat milenkou boha, jenž se v příbězích a následně i v umění vyznačoval svým mladistvým vzhledem⁵⁶ a nespočtem milostných pletek.⁵⁷

4. 3. Věštebné metody v Delfách

Delfská věštírna poskytovala svým návštěvníkům dvě metody věštění, různící se v závislosti na požadavcích zájemce a na dni, ve kterém do Delf přišel. První metoda čili extatické prorocství tuto věštírnu proslavila, přestože se jednalo o poměrně nákladnou záležitost, jelikož zájemce byl povinen obětovat zvíře bohu, aby mohl být připuštěn ke konzultaci s Pýthií. Nejčastěji se výběr zvířete zužoval na ovci či kozu. Pro soukromější účely se spíše osvědčila druhá metoda, jež se nazývala mnohými způsoby. V dochovaných pramenech se objevují termíny věštba losem, metoda dvou fazolí či kléromancie. Tato technika nebyla nijak finančně náročná, především z toho důvodu, že zájemce o věštbu nemusel utratit za vyžádané odpovědi celé jmění na drahá zvířata určená k obětování. Proto také tuto metodu podstupovali chudší lidé, kteří se přišli poradit ohledně svých osobních záležitostí.⁵⁸

Konzultace s Pýthií navíc byla možná pouze devětkrát do roka, v tzv. Apollonových dnech, tj. sedmého dne každého měsíce s výjimkou tří zimních, jelikož se věřilo, že se Apollón nacházel v chrámu pouze od července do března. V tomto období byl většinou příznivě nakloněn k poskytnutí odpovědi. Zbylé tři měsíce, tj. od dubna do června, kdy byl svah Parnasu často pokryt sněhem, se chrám buď zcela uzavřel příchozím návštěvníkům, či se frekvence příchozích významně snížila, neboť Apollón dle mytologického vyprávění odcházel z Delf a přenechával své místo na tuto dobu Dionýsovi. Zda došlo zcela k uzavření chrámu, či pouze ke snížení jeho aktivity, přesně nevíme.⁵⁹ Historici vycházejí především z Plútarchovy zprávy, která pojednává o pajánech⁶⁰, které na tři měsíce ustaly a byly nahrazeny dithyramby⁶¹.

---

⁵⁶ Plútarchos, Mor. 389b. (Přel. BABBITT, F. C.): „Apollo the artists represent in paintings and sculpture as ever ageless and young...“

⁵⁷ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 73–74.

⁵⁸ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 85.

⁵⁹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 81.

⁶⁰ Termín pro lyrický chvalozpěv oslavující boha, zejména Apollóna.

⁶¹ Lyrický chvalozpěv určen Dionýsovi.

„...they observe the ratio, and use the paeon at their sacrifices for a large part of the year; but at the beginning of winter they awake the dithyramb and, laying to rest the paeon, they use the dithyramb instead of it in their invocations of the god...”⁶²

Z tohoto úryvku ale nutně nevyplývá, jak tvrdí J. E. Fontenrose, že by chrám musel být nutně uzavřen ostatním zájemcům. Ba naopak, stále se zde mohlo konat věštění prostřednictvím losování. Například z Pindarova úryvku v *Pýthijských zpěvech* bychom mohli vyvodit, že chrám během tehdejších zim nadále poskytoval své služby, jelikož autor zmínil, že věštby vyřčené v zimních měsících nebyly považovány za tolik důvěryhodné.⁶³ Jedním z vysvětlení, proč by lidé nepřikládali těmto věšteckým výrokům až takový význam, by mohlo být, že nepocházely od samotného Apollóna.⁶⁴

Nicméně v době slávy delfské věštírny, tj. v klasickém období, Pýthie upadala do stavu extáze pravděpodobně vícekrát než jednou za měsíc. Taková příležitost mohla nastat v období podzimu a jara, kdy se konalo shromáždění amfiktyonického spolku. Plútarchos, na základě Kallisthenových a Anaxandridových záznamů ze 4. stol. př. n. l., popsal opačnou situaci, kdy v raných dobách Pýthie poskytovala konzultaci pouze jedenkrát za rok.

„For only recently have monthly oracles been given out to inquirers; formerly the prophetic priestess was wont to give responses but once a year on this day...”⁶⁵

Věštba losem se praktikovala v mnoha svatyních, jelikož se nestala pouze levnější metodou, ale také přístupnější a časově dostupnější. V klasickém období nemohla delfská věštírna jednoduše stihnout a uspokojit všechny zájemce poskytnutím svých služeb. Zájem o konzultace s věstkyní narůstal, ale metoda extatického věštění zahrnovala spoustu příprav⁶⁶, tím pádem vyžadovala potřebný čas, jehož bylo pomálu. Nicméně i věštba pomocí losů vyžadovala přípravné oběti a obřady, viz níže dohoda se Skiathem, avšak někteří historici zastávají názor, že za vznikem metody věštby losem stáli kněží, kteří se snažili najít jiný alternativní způsob, jak se vypořádat se všemi dotazy, se kterými lidé plní naděje přišli do Delf. Proto zavedli takovou techniku, jež mohla být vykonávána častěji než jedenkrát za

---

⁶² Plútarchos, Mor. 389c. Přel. BABBITT, F. C.

⁶³ Pindaros, Pyth. IV.5.

⁶⁴ FONTENROSE, J. E. *Python: a study of Delphic myth and its origins*, s. 379.

⁶⁵ Plútarchos, Mor. 293a. Přel. BABBITT, F. C.

⁶⁶ Viz kapitola 5. 1. Příprava a rituály odehrávající se před věštěním.

měsíc.⁶⁷ Jiní jsou přesvědčeni, že tato metoda existovala ještě před extatickým proroctvím praktikovaným v Delfách, jelikož byl za patrona kléromancie považován právě Apollón. Od dob vzniku chrámu se tak losování mělo stát primárním prostředkem, jenž Pýthie využívala k získání odpovědi.⁶⁸

Moderní badatelé byli vůči tomuto způsobu věštění v Delfách skeptičtí, dokud nebyl objeven nápis, jenž stanovoval cenu za tuto službu obyvatelům Skiathu. Dokument pochází ze 4. stol. př. n. l. a obsahuje pro nás významnou větu týkající se tazatele, jenž musí zaplatit jeden statér⁶⁹ za odpověď obdržanou losováním.

„... if the enquirer presents himself for the (method of) two beans, the charge to the state is an Aeginetan stater.“

Z tohoto úryvku je patrné, že se metoda kléromancie běžně využívala v daném století, avšak je jisté, že se její používání datuje do dřívější doby.⁷⁰ Další příklad představuje kléromantická věštba pro Athény z roku 352 př. n. l., o které pojednal např. Fontenrose (H 21, s. 251). Dialog mezi Pýthií a tazateli reprezentuje typický model kléromantické věštby. Zde se lidé táží, která z variant je lepší pro jejich obec. Otázka se týká toho, zda mají neobdělané pozemky zůstat dále neobdělanými, či se mají zasvětit bohům stavbou posvátných budov.

Tazatel účastnící se konzultace s Pýthií obdržel většinou věštbu v podobě veršované odpovědi, zatímco losování ústilo v prostou odpověď „ano“ či „ne“. Zájemce tak měl již dopředu přesně připravenou otázku, kterou posléze vznesl. Pýthie následně losovala z hlíněné nádoby, v níž se nacházely dvě fazole odlišující se barvou. Příznivou odpověď značila fazole bílé barvy, černá fazole naopak vyjadřovala zápor.⁷¹

Pro doposud nepřesvědčené badatele o existenci kléromancie v Delfách bylo rozhodující, že se v próze můžeme často setkat se slovesem „zvednout“ (*anhairain*) v případě, kdy autor zmiňuje Pýthii, která podala odpověď tazateli. To by korespondovalo se zvednutím fazole z dózy, ve které byla uložena.⁷² Nicméně se naskýtá problém v tom, že některé zdroje uvádějí, že losy nezdvihala Pýthie, ale vyskakovaly samy z misky, o čemž pojednává např. Eudokia, *Violarium* 778:

---

⁶⁷ Viz např. PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 85.

⁶⁸ Viz např. ROBBINS, F. E. *The lot oracle at Delphi*, s. 286.

⁶⁹ Aiginetský statér představoval 4 drachmy.

⁷⁰ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 86.

⁷¹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 85–87.

⁷² PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 86.

„V této svatyni byla trojnožka a věštné losy, které byly ve vypouklině trojnožky (*en té fialé tú tripodos*). Když se tedy tazatel zeptal na věštbu, losy se samy (? *en autais*) pohybovaly a skákaly. Tehdy byla prorokyně proniknuta [božím duchem: *aneforeito*] a promlouvala to, co Apollón chtěl. Tato prorokyně se nazývala Pýthia.“

Ne všechny otázky směřovaly k jednoduchým pozitivním či negativním odpovědím. Vyskytly se výjimečně i případy, kdy Pýthie losovala mezi jmény a výběr nebyl omezen pouze na dvě možnosti. Starověcí autoři vyobrazili dvě situace, kdy věštkyně měla za úkol rozhodnout mezi nabízenými variantami. V obou případech se věštění vymykalo své běžné podobě.⁷³

První událost je považována za historicky autentickou, přinejmenším v tom ohledu, že odráží skutečně nastalé změny týkající se Athén. Dle ní se v 6. stol. př. n. l. odehrála konzultace mezi Pýthií a Kleistheném, reformátorem, jenž měl značný vliv na utvoření demokratického systému v Athénách. Kleisthenés změnil organizaci Athén, jež se původně skládala ze čtyř kmenových jednotek, a dal vzniknout nové, jež sestávala z desíti kmenových obcí zvaných fýly. Ty odrážely spíše politické než geografické uspořádání společnosti. Po Pýthii zde bylo požadováno, aby ze sta předložených jmen hrdinů vybrala deset, po nichž budou jednotlivé fýly pojmenované. Po vyjmenování všech hrdinů, z nichž kmeny vyvozovaly svůj původ, Pausaniás zmínil také to, že se tak událo v souladu s rozhodnutím delfské věštkyně, která samozřejmě zprostředkovala božskou vůli, nikoliv svou.

"Z takzvaných hérůů se zde nachází Erechtheus, Kekrops a Pandión, potom Leós a Antiochos, Hérakleův syn z Fylantovy Médy, dále Aigeus, z dětí Théseových Akamás. Ti podle delfské věštby dali svá jména athénským fýlám (okresům)."⁷⁴

Druhá událost nemá žádnou oporu v historických událostech, proto je považována za vymyšlenou, přinejlepším legendární. Zde Pýthie měla rozhodnout o tom, kdo bude nastávajícím králem Thessalie. Obyvatelé této země zvolili na základě vlastního uvážení nejlepší adepty vhodné pro tuto pozici a jejich jména zaslali po poslu delfské věštkyni, která měla učinit volbu. Do výběru se dostalo i Aleuaovo jméno, jenž tam potají vložil jeho strýc přes zákaz udělený Aleuaovým otcem. Pýthie vylosovala právě jeho jméno a svůj výběr

---

⁷³ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 85–86.

⁷⁴ Pausaniás X.10.1. Přel. BUSINSKÁ, H.

stvrдила veršovanou odpovědí.⁷⁵

Často se lidé také ptali na to, jakému bohu mají věnovat oběti a své modlitby, pokud chtějí dosáhnout toho a toho. Lze proto předpokládat, že Pýthie nevolila pouze mezi jmény žijících osob, ale také mezi jmény bohů.⁷⁶

Jak ve skutečnosti k výběru odpovědí přistupovala delfská věštírna, nám z důvodu nedostatku informací o jejím postupu není známo, můžeme pouze spekulovat, zda se vycházelo ze získaných informací od jiných návštěvníků, nebo zda Pýthiina volba byla zcela náhodná. Absence těchto údajů značí, že tehdejší autoři považovali kléromancii za nevýznamnou metodu a až příliš jednoduchou, možná i samozřejmou pro její zaznamenání. Dle Zénobia, řeckého sofisty působícího v Římě, je Pýthii přisuzován výrok odkazující na to, že existuje mnoho těch, kdo vykonává kléromancii, ale málo těch, kteří jsou opravdovými věšci. Z toho bychom mohli usoudit, že tuto metodu mohl praktikovat kdokoli a snadno docházelo k jejímu zneužití různými podvodníky.⁷⁷

Zdá se však vysoce nepravděpodobné, že by losování mohlo probíhat ve stejný okamžik s extatickým věštěním. Dokonce neexistují žádné záznamy o tom, že by se metoda dvou fazolí odehrávala v adytu, přestože můžeme narazit na pochybné zmínky o losech nacházejících se na trojnožce. To by ale také mohlo znamenat pouze to, že na tomto místě byly ukládány ve víře, že tak přijdou do styku s bohem⁷⁸, jehož vůli měly vyjadřovat.⁷⁹ Existuje nicméně zpráva poskytnutá Xenofóntem, jež naznačuje, že Pýthie provedla věštbu před obecenstvem. Dle ní se Chairefón, věrný přítel a přívrženec Sokratův, vydal do Delf, aby se zeptal věstkyně, zda žije na světě někdo moudřejší nežli Sókratés. Pýthie měla údajně podat negativní odpověď.

„Když se totiž kdysi Chairefon v Delfách před velikým shromážděním tázal na mne, odpověděl Apollon, že není na světě člověka štedřejšího ani spravedlivějšího ani moudřejšího.“⁸⁰

Slovní spojení „před velikým shromážděním“ z daného úryvku vylučuje možnost odehrání

---

⁷⁵ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 86.

⁷⁶ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 87.

⁷⁷ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 87.

⁷⁸ Trojnožka značila symbolickou část prostoru a byla spojována s posvátným a božským. Skrze ni tak mohla Pýthie dosáhnout přímého kontaktu s Apollónem.

⁷⁹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 87.

⁸⁰ Xenofón, Sokratova obhajoba 14. Přel. HRŮŠA, J.

věštby v adytu, který byl vyhrazen pouze Pýthii a zájemci o proroctví. Obřad se tak hypoteticky mohl konat před vstupem do samotného chrámu.⁸¹

4. 4. Věštby a jejich vyřčení

Delfská věštírna se vyznačovala dvojznačnými proroctvími, jež vyžadovaly správnou interpretaci. Jejich chybné vyložení mohlo vést až k tragickému konci, a to sice ke smrti dotyčného. Podobnému ponaučení se dostalo lýdskému králi Kroisovi, jenž si byl natolik jist významem věštby, že ji bezhlavě následoval. Kroisos shledal na základě provedených zkoušek, jimiž testoval věrohodnost řeckých věštíren, že delfská věštírna je tou nejspolehlivější z nich, a proto se prostřednictvím svého posla dotázal Pýthie, zda by se měl pouštět do války s Peršany, a pokud ano, zda sám, či s podporou jiného spojence. Bylo mu řečeno, že v tažení proti perskému králi Kýrovi zničí velkou říši. Kroisos si věštbu vyložil tak, že to on se nutně stane vítězem. S touto odpovědí byl natolik spokojen, že si nechal znovu předpovědět budoucnost. Tentokrát ho zajímalo, zda bude vládnout dlouho. Dostalo se mu odpovědi:

„Teprve tehdy, až nad Médy mezek stane se králem,
nestyď se, Lýde, jenž nohy máš slabé, zbaběle prchat
po březích Hermu, plného štěrku, nečekej na nic.“⁸²

Kroisos se opět radoval z proroctví, jelikož věřil, že zvíře nemůže nikdy vládnout lidem, proto si byl jist, že jeho vláda bude trvat dlouho. Neuvědomil si však, že „mezek“ může být metaforickým výrazem pro tvrdohlavého člověka. Neotálel a sebejistě vyrazil proti perské říši, kde byl následně poražen. Ukázalo se, že se mu přece podařilo zničit velkou říši, a to sice tu svou.⁸³

S tím souvisí i fakt, že delfské orákulum nevykazovalo tendenci opěvovat talenty a vlastnosti jednotlivců, jedinou známou výjimkou je pochybný případ Sókrata⁸⁴, jenž vynikal svou moudrostí nad všemi ostatními. Pochybným se stává proto, že ve skutečnosti věštby tíhly k vyvracení omylů jedince a jeho iluzorních přesvědčení o sobě. Antická

---

⁸¹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 87–88.

⁸² Hérodotos I.55.2. Přel. ŠONKA, J.

⁸³ Hérodotos I.53–56.

⁸⁴ Viz kapitola 4.3. Věštebné metody v Delfách.

společnost totiž zastávala názor, že by se člověk neměl pyšnit svým nadbytkem a úspěchy, vybízela naopak ke skromnosti. V Delfách bylo dokonce možné zahlédnout nápisy na stěnách chrámu, jež odkazovaly na onu požadovanou uměřenost. Jednou z delfských maxim bylo: „Poznej sám sebe.“ Proto se věřilo, že pro ty, kdo se přišli do Delf dotázat Pýthie, avšak neznali sami sebe a měli o sobě přehnané mínění, se stala věštba nejednoznačnou či neuspokojivou.⁸⁵

Dá se říct, že v naprosté většině případů byly věštby nejasné a nekonkrétní, k tomu přispívala přítomnost zvířecích metafor či aliterace, jež při opakovaném používání znesnadňovaly odhalení významu výroku. Zároveň se v tehdejší řecké společnosti nerozlišovalo mnoho druhů jmen, proto bylo snadné zaměnit osobu zmíněnou v předpovědi za jinou stejného jména.⁸⁶

Věštby vzbuzovaly dojem hrubosti, neboť jejich zakončení často obsahovalo příkaz. Jelikož bůh promlouval přímo k tazateli, věty byly adresovány ve druhé osobě jednotného čísla. Pýthie promlouvající za boha pak pronášela výroky v první osobě jednotného čísla. Co se týče samotné podoby, věštby mohly být dávány do prózy, nebo do veršů, do tzv. daktylského hexametru. Zjednodušeně řečeno jde o časoměrný šestistopý verš skládající se z daktylů⁸⁷ a spondejů⁸⁸, přičemž pátou stopou je vždy daktyl a šestou spondej. Odpovědi mohly čítat kolem čtyř až dvanácti řádků v závislosti na jejich důležitosti. Verše prokazovaly značný homérský vliv, což odkazuje i na snahu o zachování váženějších odpovědí s ohledem na tradiční a archaické vzory.⁸⁹

Nejčastější kladenou otázkou zůstává, zda Pýthie skládala a pronášela věštby sama, či zda je formuloval delfský personál v chrámu. Pokud však výroky pocházely přímo od ní, skládala verše sama, či jí někdo pomáhal? Starší badatelé byli přesvědčeni, že Pýthie ocitající se ve stavu šílenství (*mania*), tj. v okamžiku nejbližšího kontaktu s bohem, neovládala své chování ani řeč. Vycházely z ní pouze útržkovité výkřiky a nesrozumitelné mumlání, jež delští kněží interpretovali a následně překládali tazatelům do pochopitelnějšího jazyka.⁹⁰

Otázka původu věštby souvisí částečně i s genderovými rolemi, kdy pozitivisté, tj. ti, co se snaží racionálním a logickým způsobem osvětlit veškeré nejasnosti

---

⁸⁵ REEVE, CH. D. CH. *Socrates in the Apology*, s. 30–31.

⁸⁶ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. XXIII–XXVI.

⁸⁷ Jde o metrickou stopu složenou ze tří slabik, přičemž první je dlouhá, zbylé dvě krátké.

⁸⁸ Jedná se o metrickou stopu skládající se ze dvou dlouhých slabik.

⁸⁹ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. XXII–XXXI.

⁹⁰ FLOWER, M. A. *The seer in ancient Greece*, s. 215–217.

světa, zpochybňují autenticitu všech vyřčených proroctví, o kterých se zmiňují doboví autoři. Autentickými věštbami míníme ty, jež Pýthie poskytla dříve, než nastala daná událost, kterou předpověděla. Pozitivisté tak považují všechny věštby za vymyšlené ex post a pokládají za nemožné, aby za nimi stála žena, a to především z důvodu nehistoricity těchto tvrzení. Jejich argumenty jsou postavené na tom, že žena v antické řecké společnosti nemohla mít znatelný vliv na chod dějin, jelikož se jednalo o společenství zcela patriarchální, kdy ženy měly omezená práva, a tak automaticky spadaly do nižší společenské třídy podobně jako otroci a cizinci⁹¹.⁹²

Jiní badatelé zastávají názor, že odpovědi tazateli poskytovala bezprostředně Pýthie, a nikdo jiný. Na rozdíl od předchozích domněnek, které nemají oporu v žádném z antických pramenů, toto mínění vychází z několika předpokladů a dobových zdrojů. Pýthie nereprezentovala přednostně ženu, ale médium boha Apollóna. Ve všech dobových zdrojích se dočítáme, že to ona sama pronášela odpovědi. Delfská věštkyně navíc nebyla v řeckém světě výjimečným případem, jelikož např. v již zmíněné Dódóně působily dvě až tři věštkyně současně, přestože jejich tamější role je stále sporná. Současně se v dochovaných záznamech ukázalo, že pokud někdo chtěl ovlivnit výsledek věštby, musel uplatit samotnou Pýthii.⁹³ Podplacení věštkyně by tak mělo význam pouze v případě, že věštila ona sama.

Dalším argumentem pro to, že odpovědi poskytovala přímo Pýthie, se stala zpráva od Plútarcha, jenž popsal průběh jedné konzultace, kterou Pýthie již od počátku odmítala podstoupit z důvodu nepříznivých znamení, která se vyskytla v procesu její přípravy⁹⁴. Její hrubý hlas během věštění naznačoval, že něco není v pořádku. Dle Plútarcha ji posedl zlovolný duch. Po několika dnech zemřela tragicky v záchvatu šílenství.

„She went down into the oracle unwillingly, they say, and halfheartedly; and at her first responses it was at once plain from the harshness of her voice that she was not responding properly...“⁹⁵

Změna hlasu uvedená ve výňatku poukazuje na to, že tazatel mohl slyšet odpověď přímo od Pýthie, pokud byl schopen rozeznat hrubost v jejím hlasu. Odmítavý postoj delfské věštkyně, stejně jako povaha její řeči, přispíval k dojmu pravdivosti a objektivity celé metody věštění.⁹⁶

---

⁹¹ To však neznamená, že zastávaly stejnou pozici.

⁹² FLOWER, M. A. *The seer in ancient Greece*, s. 215–217.

⁹³ Viz Hérodotos VI.66.

⁹⁴ Viz kapitola 5. 1. Příprava a rituály odehrávající se před věštěním.

⁹⁵ Plútarchos, Mor. 438b. Přel. BABBITT, F. C.

⁹⁶ FLOWER, M. A. *The seer in ancient Greece*, s. 221.

Jedním z dalších možných přístupů k této problematice je názor, že Pýthie promlouvala bez pomoci jiných pouze v případě věštby losováním, tzn. v případě, kdy měla podat jednoduchou kladnou, či zápornou odpověď. Avšak v běžné konzultaci hovořila obvyklou mluvou, tedy prózou, kterou následně básníci převáděli do poetické formy.⁹⁷

Badatelé opírající se o tuto představu vycházejí především z řeckého historika a geografa, žijícího v 1. stol. př. n. l., Strabóna, jenž vylíčil ve svém díle *Geografika* způsob, jakým vznikaly předpovědi. Dle něj Pýthie poskytovala odpovědi přímo tazateli buď ve verších, nebo v próze. Odpovědi v běžné řeči pak básníci, již zasvětili své služby chrámu, převedli do květnatého veršovaného jazyka.

„... and that over the mouth is placed a high tripod, mounting which the Pythian priestess receives the breath and then utters oracles in both verse and prose, though the latter too are put into verse by poets who are in the service of the temple.“⁹⁸

Zmínění básníci nicméně zde nepůsobili proto, aby lidem zpřístupnili a zjednodušili boží slova, jak se někteří mylně domnívají. Ba naopak, jak už bylo výše řečeno, jejich poetická forma často komplikovala interpretaci věštbých výroků.⁹⁹

Přestože Strabón nepatří v tomto ohledu mezi nejvěrohodnější antické autory, jelikož sám nikdy věštírnu nenavštívil a vycházel pouze z jiných literárních pramenů, tak postavy básníků figurují i v Plútarchově díle.

„... that certain men with a gift for poetry were wont to sit about close by the shrine waiting to catch the words spoken, and then weaving about them a fabric of extempore hexameters or other verses or rhythms ...“¹⁰⁰

Plútarchos na rozdíl od Strabóna těmto mužům přisoudil jinou roli. Dle něj básníci nebyli služebníky chrámu, pouze poblíž něj sedávali, aby mohli zachytit Pýthiina vyřčená slova a ta následně vplest do veršů.¹⁰¹

O básnicích, nějakým způsobem figurujících ve vzniklých delfských věštbách, se nicméně dozvídáme pouze od těchto dvou zmíněných autorů, proto je jejich tamější

---

⁹⁷ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 212–213.

⁹⁸ Strabón, *Geography* VIX.3.5. Přel. JONES, H. L.

⁹⁹ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 213.

¹⁰⁰ Plútarchos, Mor. 407b. Přel. BABBITT, F. C.

¹⁰¹ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 213–214.

působnost zpochybňována. Z funkčního hlediska si tito autoři mohli postavy básníků vymyslet, aby osvětlili nepochopitelnou veršovanou podobu věštek.¹⁰²

Jak již bylo zmíněno, v žádném z pramenů se nevyskytuje poznámka o kněžích, kteří v běžných situacích odpovídali namísto delfské věštkyně. Běžnou situací se rozumí proces konzultace, kdy se tazatel nacházel přímo v chrámu a sám vznesl otázku. Za různých okolností se totiž do Delf vydávali nejen zájemci o předpovězení budoucnosti, ale také poslové namísto těchto zájemců. Pokud tedy tazatel nebyl přítomen v chrámu, pak kněz zachytil Pýthiinu odpověď na psací médium a zapečetěnou ji odeslal adresátovi. Obsah těchto odpovědí nebyl veřejně znám, často dokonce i poslovi hrozil trest za porušení pečeti.¹⁰³

Služebnictvo chrámu mělo ve skutečnosti rozdělené úkony podle svého titulu. Kněží se společně s hosioi účastnili procesu věštění. O kněžích se v delfských záznamech hovoří jako o *hiereis*, současně se ale můžeme setkat i s pojmem *profētai*. Oba termíny pravděpodobně odkazují k témuž postavení, kdy se v Delfách oficiálně používalo pouze to první. Tuto domněnku podporuje fakt, že Plútarchos v době své působnosti v chrámu poprvé zmínil svého vrstevníka Níkandra jako *hierea*¹⁰⁴ (*Mor.* 386b) a později jako *profētēn*¹⁰⁵ (*Mor.* 438b). Výraz *profētai* může specifikovat kněze, již stáli ve vedení věšteckého zasedání. Kněží zřídka bývali mluvčími bohů, podíleli se spíše na chrámových rituálech, zodpovídali dotazy, jež nebyly určeny Pýthii, a obecně tedy sloužili bohu.¹⁰⁶

Hosioi, stejně jako kněží, zastávali svou funkci doživotně. V chrámu se nacházelo 5 hosioi, tedy pomocníků, a dva kněží. Jak již bylo zmíněno výše, tito pomocníci vypomáhali při provádění rituálních obřadů, kde se mělo zjistit, zda je bůh příznivě nakloněn k poskytnutí žádané odpovědi.¹⁰⁷

K otázce skládání hexametrových veršů samotnou Pýthií je třeba připomenout, že Pýthie nebyla vzdělanou ženou ani nepodstupovala speciální výcvik k získání pozice delfské věštkyně. Proto by se dalo předpokládat, že nevzdělaná žena jako Pýthie by nedokázala složit své odpovědi do tak komplikované metrické formy. Jakkoli se ale dnes modernímu člověku může zdát tento typ veršů složitý, v poměru s ostatními typy řeckých veršů se považuje za ten jednodušší a antickému člověku i bližší. Jelikož ten, kdo se dobře seznámil s homérskými

---

¹⁰² FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 215.

¹⁰³ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 217.

¹⁰⁴ 4. pád od slova *hiereus*.

¹⁰⁵ 4. pád od slova *profētēs*.

¹⁰⁶ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 218–219.

¹⁰⁷ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 219.

eposy, dokázal snáze aplikovat hexametrovou formu v ústní praxi. Z tohoto důvodu se nevylučuje možnost, že zkušenější Pýthie obeznámená se stylem Homérova psaní tak mohla využívat slovní spojení zakotvená v těchto eposech a kombinovat je s jinými podobnými výrazy, jež daly vzniknout novému významu. Dokladem pro často využívané slovní obraty jsou odpovědi různých postav, ať už historických, či mytických, zaznamenané antickými autory. Například Hérodotos poznamenal, že delfská věstkyně podala odpověď ještě před tím, než se dotyčný stihl dotázat. Její projev začal takto:

„Kolik je v písku zrn, vím, i jaké jsou rozměry moře...“¹⁰⁸

V Pýthijských Ódách zase Pindaros vyličil promluvu kentaura Cheiróna k Apollónovi:

„... and how many grains of sand in the sea and in rivers are dashed by the waves and the gusting winds; and that which will be, and from where it will come, all this you clearly see.“¹⁰⁹

Michael A. Flower, historik působící na univerzitě v Princetonu, se domnívá, že Pýthie takto mohla těžit z podobných slovních hříček a využívat je v mnoha odpovědích, aby veršům dodala patřičný šmrnc. K důvěryhodnosti veršů pocházejících od Pýthie přispívá také fakt, že některá zaznamenaná proroctví obsahují anomálie a nejsou ukázkovým příkladem hexametru. To, že Pýthie v procesu konzultace učinila chybu v metrické formě, je uvěřitelnější, než kdyby vždy dokázala zformulovat během krátké doby dokonalé verše.¹¹⁰ Nicméně k této problematice můžeme s jistotou říct pouze to, že Pýthie na vznesený dotaz odpověděla. Vše ostatní se řadí do spekulací.

Ke konci 4. stol. př. n. l. se však už prakticky nesetkáváme s věštbami, jež by byly pronášeny ve verších. Původně měla veršovaná podoba předpovědí usnadnit přesné zapamatování božích slov, nicméně kvůli jednoznačnosti se věstkyně uchýlila pouze k próze, alespoň tak se to tvrdí v Moraliích. Lidé dřív totiž tíhli po tajemnu a uctívali neznámé, později se však od složité formy věštbých výroků a obrazného vyjadřování, které mnohokrát vedlo k chybné interpretaci, odklonili, namísto toho

---

¹⁰⁸ Hérodotos I.47.3. Přel. ŠONKA J.

¹⁰⁹ Pindaros, Pyth. VIX.45. Přel. RACE, William H.

¹¹⁰ FLOWER, M. A. *The seer in ancient Greece*, s. 220–221.

upřednostňovali jednoduchost. Z této komplikovanosti vinili již zmíněné básníky a jejich umělý poetický jazyk.¹¹¹

5. Průběh věšebného rituálu

5. 1. Příprava a rituály odehrávající se před věštěním

Před samotnou konzultací s věštkyní bylo třeba vykonat mnoho přípravných rituálů, jež vcelku měly ukázat, zda je bůh ochoten vyslyšet příchozí a odpovědět na jejich otázky. Pokud se ukázalo, že tomu není nakloněn, pak kněží většinou pro ten den věšebné služby zrušili. O samotné přípravě neexistuje mnoho zpráv. Lze to zčásti přičítat tomu, že tazatelé, tj. ti, co následně mohli sepsat zprávu o své návštěvě Delf, byli vpuštěni do svatyně až ve chvíli, kdy se Pýthie nacházela na trojnožce. Přesto se můžeme dočíst, že se Pýthie za rozbřesku rituálně očistila v Kastalském prameni, nacházejícím se poblíž svatyně. Pravděpodobně se z něj i napila.¹¹² Například Plútarchos popsal, že posléze pálila vavřínové listy a ječné kroupy u chrámového oltáře, kde pomocí kouře provedla očistu.

„... when she goes down into the inner shrine, and does not burn upon the altar cassia or ladanum or frankincense, but only laurel and barley meal.“¹¹³

Pokud kněží obdrželi od boha příznivé znamení, mohla Pýthie vejít do adyta a usadit se na trojnožku. Následně se měla napít vody, jež pocházela z pramene Kassotis, vyvěrajícího nad chrámem. Dle mýtů právě tato voda zapříčinila Pýthiin stav a obdařila ji schopnostmi věštkyně. O tom pojednal Pausaniás:

„Vyprávějí, že se voda Kassotidy ponořuje pod zem a v nepřístupné části boží svatyně činí z žen věštkyně.“¹¹⁴

Lidé přítomní v této části svatyně museli též podstoupit koupel ve vodách Kastalského pramene, aby se očistili, a mohli tak vstoupit do posvátného prostoru.¹¹⁵

Nejen věštkyně, ale i kněží a tazatelé museli provést mnoho přípravných úkonů.

---

¹¹¹ Plútarchos, Mor. 406f–407c.

¹¹² PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 30.

¹¹³ Plútarchos, Mor. 397a. Přel. BABBITT, F. C.

¹¹⁴ Pausaniás X.24.7. Přel. BUSINSKÁ, H.

¹¹⁵ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 224–225.

Kněží vykonali krvavou oběť, kdy Apollónovi nabídli kozu, aby zjistili, zda onen den je vhodný pro věštění. Před samotným zabitím zvířete se muselo pokropit studenou vodou. Pokud se zvíře otrásl, pak byl bůh pozitivně nakloněn ke konzultacím, pokud naopak na vodu nereagovalo, znamenalo to, že si bůh nepřeje být rušen. V druhém případě se chrám všem příchozím uzavřel. Aby tazatelé věděli, zda se den jejich příchodu považuje za vhodný k věštění, kněží obětovali kozu na venkovním oltáři, jenž mohl být návštěvníky zřetelně spatřen při vstupu do chrámového okrsku. Jak již bylo řečeno, v případě, kdy koza na onom oltáři ležela, Pýthie mohla vstoupit do adyta.¹¹⁶ Chvění kozy mělo být pozitivním předznamením toho, že se v průběhu konzultace zachvěje i věštkyň. Tento fyzický projev tak dokazoval přítomnost a ochotu boha.¹¹⁷

Plútarchova *Moralia* pojednávají o tom, že Pýthie se svolením kněží sestoupila do adyta. Zde bychom tedy předpokládali, že se nejvnitřnější část svatyně nacházela na nižší úrovni nežli ostatní místnosti. Nicméně současní badatelé tuto teorii zpochybňují z toho důvodu, že východiskem pro podobná tvrzení je pouze Plútarchův popis Pýthiina vstupu do věštecké místnosti. Pro její příchod do svatyně byla použita slovesa *katabainein*, *katiennai* a *katerchesthai*. Všechna sice značí sestup, přesto se dají přeložit i jiným způsobem, jelikož řecká slovesa začínající předponou *kata* mohou označovat jednoduše něčí příchod. To by tedy nemuselo nutně znamenat, že se adyton nacházel níže než ostatní části chrámu. Přesto je Plútarchos jediným autorem, jenž při popisu vstupu použil taková slovesa, ostatní pisatelé pracovali pouze s obecnějšími termíny jako „přijít“ či „vstoupit“, což by mohlo odkazovat na Plútarchovu podrobnou znalost chrámu coby výsledek jeho role delfského kněze.¹¹⁸

Nejvíce povinností však museli vykonat tazatelé. Tím, že se věštebná konzultace konala převážně jednou za měsíc, byl chrám v onen den přeplněn zájemci o předpovězení budoucnosti. Přesto, že se věštilo od východu do západu slunce, nebyly všem čekajícím poskytnuty věštebné služby. Delfané začali udělovat přednostní právo zvané *promanteia*, což znamenalo pro jednotlivce nejen počtu, ale zároveň také značnou výhodu, jelikož zájemce, který už nemohl být z důvodu přeplněnosti vměstnán do téhož dne, si musel počkat další měsíc na konzultaci s orákulem.¹¹⁹ V dřívějších dobách se pravděpodobně pořadí určovalo losováním. Nicméně téměř vždy měli přednost zástupci

---

¹¹⁶ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 82.

¹¹⁷ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 76.

¹¹⁸ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 227.

¹¹⁹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 81–82.

řeckých obcí před jednotlivými soukromými žadateli.¹²⁰

Předtím, než mohl tazatel vstoupit do chrámového okrsku, musel zaplatit vstupní poplatek, tzv. *pelanos*, jehož standardní cena není známa. Přesto víme, že se jednalo o vysokou částku. Takovými doklady jsou smlouvy sjednané s jednotlivými územími, které upřesnily danou cenu za konzultaci s Pýthií. První dohoda se týkala města Faselis, nacházejícího se v Lýkii, jež byla uzavřena r. 420 př. n. l. Cena pro zástupce obce činila sedm drachem a dva oboly, zatímco pro jednotlivce desetinu této částky. Druhá úmluva sjednaná s obyvateli Skiathu ze 4. stol. př.n.l. již zde byla představena. Tady částka pro obec činila dvě drachmy a pro soukromníky šestinu této výše. Vzhledem k tomu, že se sjednané ceny radikálně liší, dá se předpokládat, že byly upravovány s přihlédnutím na stav té které obce a životní podmínky jejích obyvatel. Například Skiathos byl chudý ostrov, zatímco město Faselis jen vzkvétalo. S jistotou lze ale říct, že v každé době částka určená pro obec činila více než pro soukromého tazatele.¹²¹

Tímto poplatkem však tazatelovy výdaje nekončily. Po zaplacení vstupní částky musel v chrámovém okrsku darovat bohu menší zvíře, nejčastěji šlo o kozu či ovci. Tohoto obřadu se účastnili nejen kněží a tazatel, ale také jeho *proxenos*, tedy občan z řad Delfanů, jenž zastupoval jeho osobu a zájmy. Zde mohl jednotlivec ukázat svou velkorysost podle částky, za níž si pořídil obětované zvíře. Součástí rituálu v raných dobách byl i neurvalý zvyk ze strany Delfanů, kdy si v okamžiku tepelné úpravy zabitého zvířete pro sebe urvali část masa jakožto svůj zasloužený příděl. V klasickém období se od této zvyklosti upustilo a přešlo se nejspíše k tradičnímu přidělování masa.¹²²

5. 2. Průběh samotné věštby

Po splnění všech podmínek pojících se s přípravou na konzultaci mohl tazatel následně vstoupit do svatyně, zřejmě čtvercové místnosti, přičemž se měl usadit blíže ke dveřím, jelikož se v zadní části adyta nacházela Pýthie. Byl instruován, aby disponoval čistými myšlenkami a duchaplnými slovy, což neznačilo nic jiného než to, že má mlčet.¹²³

Z důvodu současného poškození místa, na kterém se kdysi nacházel adyton, nelze provést žádné podrobnější archeologické průzkumy. Proto na spoustu otázek spjatých s podobou vnitřní svatyně neexistuje jednoznačná odpověď. Veškerá znalost tohoto prostoru

¹²⁰ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 31.

¹²¹ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 32.

¹²² PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 83–84.

¹²³ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 84.

vychází z literárních dobových pramenů. Podařilo se nicméně vyvrátit domněnku tehdejších autorů, že se v nejnvtřnější části svatyně nacházela jakási jeskyně, ze které Pýthie měla údajně čerpat svou mystickou energii. Mezi takové spekulující autory patřil Strabón:

„They say that the seat of the oracle is a cave that is hollowed out deep down in the earth, with a rather narrow mouth, from which arises breath that inspires a divine frenzy...“¹²⁴

Zda se jednalo o jednu místnost, či o prostor rozdělený na dvě části jakousi bariérou, není jisté. Nejpříjímavější variantou se stává ta, kde se tazatel a všichni ostatní přítomní nacházeli v jakési „předsíni“ oddělené závěsem, odkud Pýthii mohli slyšet, nikoliv ale vidět.¹²⁵ Některé prameny totiž naznačují, že konzultant Pýthii nespáčil, pouze zaslechl její hlas. Východiskem pro toto tvrzení se stal již zmíněný Plútarchův popis vynucené konzultace, po níž Pýthie zemřela (*Mor.* 438b). Badatelé se tak opírají o to, že kněží a zájemce vylíčili pouze její nepřirozený hlas, podle kterého poznali, že něco není v pořádku. Pokud by ji mohli vidět, nezmínili by i její tvář, grimasy či nepřirozené pohyby?¹²⁶

Plútarchos následně popsal její výkřik a útěk ke dveřím, přičemž všichni ostatní přítomní se s vyděšením před ní rozběhli a opustili místnost. Pokud byl tazatel schopen vyběhnout z adyta dříve nežli ona, pak tato zmínka mimo jiné podporuje domněnku, že se nacházel blíže ke dveřím.¹²⁷

Avšak nikde není přímo řečeno, že by se tazatel nacházel v oddělené části místnosti. Naopak se zdá, že v mnoha případech, jež zaznamenali doboví autoři, mohla být Pýthie konzultantem spatřena, nebo se alespoň nevyvrací to, že ji mohl vidět. Podle Hérodota odpověděla věštkyňě jednomu návštěvníkovi v okamžiku, kdy vstoupil do adyta, tzn. pravděpodobně jakmile ho zřela.

„V Delfech přišel do věštírny Lykúrgos, muž mezi Spartány vážený, a jakmile vešel do síně chrámové, ihned ho Pýthia oslovila těmito způsoby...“¹²⁸

Zároveň by oddělená místnost znesnadnila vysvětlení průběhu kléromancie. Pýthie totiž měla losovat z nádoby k tomu určené, jež jí byla předložena. Jak by pak dotyčný mohl předat

---

¹²⁴ Strabón, *Geography* VIX.3.5. Přel. JONES, H. L.

¹²⁵ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 29.

¹²⁶ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 226.

¹²⁷ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 226–227.

¹²⁸ Hérodotos I.65.2. Přel. ŠONKA J.

seznam jmen, ze kterých měla věštkyně vybrat jednu možnost, pokud s ní nemohl přijít do kontaktu?¹²⁹

Kdo pokládal Pýthii otázku není taktéž zcela jasné. Někde, jako např. v Hérodotovi, se dostane jednotlivci odpovědi dříve, než se stihne zeptat. V některých případech zase otázku pokládal sám tazatel.¹³⁰ Nejčastěji se však setkáváme se situací, kdy ji kněží, kteří s ní byli již dopředu seznámeni, položili věštkyni a ta na ni následně reagovala. Po jejím zodpovězení konzultace skončila a tazatel mohl opustit chrám. V okamžiku vyřčení odpovědi se jí delfská svatyně již více nezabývala. Výklad proto ležel zcela na dotyčném, který si v jakékoliv obci mohl zaplatit tzv. věšteckého znalce, jenž údajně poskytoval správný výklad božích slov. Všeobecně se totiž vědělo, že bůh hovoří v hádankách.¹³¹

6. Nehmotné příčiny věšebné extáze

K nejčastěji pokládaným otázkám a dosud neuspokojivě zodpovězeným patří to, jakým způsobem se Pýthie ocitla ve stavu šílenství. Co stálo za jejími věšebnými schopnostmi? Badatelé zabývající se touto problematikou se rozdělují do dvou skupin. První zastávají názor, že věštkyni do tohoto stavu uvedly příčiny nemateriální, zatímco druzí jsou přesvědčeni, že ji do extáze uvrhly příčiny materiální. Ve druhém případě se výzkumníci snaží najít přírodní látku, jež by mohla způsobit takovýto stav. Přestože se po většinu antiky přijímal názor, že skrze Pýthii promlouvá Apollón, v pozdní fázi tohoto období se začíná tento všeobecně přijímaný „fakt“ zpochybňovat. V nehmotných příčinách se schopnost věštění pojímá jako osobní charakteristika Pýthie, či zásluha boha, podle toho, zda se bavíme o vysvětlení psychologickém, či náboženském.

K tajemství delfské věštírny lze nicméně přistupovat ze dvou obecnějších stanovisek. Buď můžeme považovat Pýthie a kněze za podvodníky, kteří provozovali tento typ služeb, protože jim to přinášelo slušný zisk, nebo se naopak můžeme přiklonit k názoru, že vše, co vykonávali, bylo upřímné, nebo tomu alespoň věřili. Např. Parke s Wormellem ve své práci odmítají přijmout teorii šarlatánství, jelikož je dle nich nepravděpodobné, že by se

---

¹²⁹ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 226.

¹³⁰ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 240–429.

¹³¹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 84–85.

delfská věštitelna dokázala po tak dlouhou dobu udržet na výsluní, pokud by veškeré její praktiky zahrnovaly podvod.¹³²

6. 1. Náboženské aspekty extáze

Jak již bylo řečeno výše, účastníci konzultace věřili, že do Pýthie vstoupil bůh, jejímiž ústy promlouval. I v náboženských vysvětleních však hraje roli přírodní látka, jež nebyla samotnou příčinou, ale pouze prostředkem k možnému spojení s bohem. Proto se stalo nezbytné náležitě vykonávat všechny rituály, jež ve výsledku ovlivnily, zda k takovému spojení dojde, či nikoliv.

Nicméně lidé žijící v době působení věštitelny nepátrali po příčinách Pýthiina stavu, jednoduše považovali delfské orákulum za božské médium a více nepotřebovali vědět. V řeckých mýtech se často setkáváme s tím, že za tímto stavem stojí něco, co vystupovalo z pukliny, která se nacházela pod delfskou svatyní. To „něco“ bývá označováno různými způsoby. V současnosti hovoříme nejčastěji o plynu, pak také o látce zvané *pneuma*, tj. dech nebo duch, či zde hraje roli *atmos*, tj. pára.¹³³ Podobných termínů existuje více, ale ať už onu esenci nazveme jakkoliv, představa, že v sobě zahrnuje něco božského, se zde nemění.

Nejvíce se touto problematikou zabývali intelektuálové z řad pohanů a křesťané. Křesťanský pohled na dle nich pohanské zvyklosti delfské věštitelny zde již byl představen. Jejich zájem o delfské praktiky tkvěl ve snaze posílit odpor vůči pohanství. Pohané se naopak zabývali věštebnými praktikami proto, že se zajímali o způsoby, jakými je možné navázat kontakt s božstvem. Zaměřovali se tedy na rozdíl mezi duchovní a fyzickou sférou a jejich možného propojení. Z tohoto důvodu existuje několik možných interpretací Pýthiina stavu.¹³⁴

První teorie vychází z Plútarchova smyšleného dialogu, jenž pojednal o tom, že Apollón do Pýthie nevstoupil, pouze uvedl do pohybu její duši. Ta byla již sama od sebe aktivní a spojením s dalším pohybem se tak vytvořil jakýsi „vír“, který dával vzniknout proroctvím (*Oracles* 404e–f). V tomto případě není zmíněn žádný „dech“, jenž měl údajně vystupovat z oné pukliny.¹³⁵

Druhý výklad se zaměřil na prostředníky bohů, tzv. *daimones*. Právě oni měli

---

¹³² PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 36.

¹³³ JOHNSTON, S. I. *Ancient Greek Divination*, s. 44–45.

¹³⁴ JOHNSTON, S. I. *Ancient Greek Divination*, s. 46.

¹³⁵ JOHNSTON, S. I. *Ancient Greek Divination*, s. 46.

komunikovat s věstkyní, nikoliv samotný Apollón. Jednalo se o duše, které se střetávaly s duší Pýthie a následně jí předávaly potřebné informace k vyřčení věštby.

„that souls meeting souls should create in them impressions of the future...”¹³⁶

Tato teorie opět nezahrnuje žádnou přírodní látku stoupající z pukliny.

Třetí hypotéza již pracuje s onou substancí, a naopak opomíjí postavy bohů, hovoří pouze o božském dechu. Dle ní se působením tepla mohou otevírat určité průchody, jimiž duše věstkyně přijímá proročné výpary, jež v sobě obsahují božskost. Ty v ní následně probouzí mimořádné schopnosti.¹³⁷

„It is likely that by warmth and diffusion it opens up certain passages through which impressions of the future are transmitted...”¹³⁸

Se spojením druhé a třetí teorie přišel Plútarchův děd Lamprias, jak popsal samotný Plútarchos. Ve fyzickém světě dochází k unikání výparů, jež přesměrovávají *daimones*, kteří dohlížejí na to, aby proces vstupu výparů do věstkyně skrz průduchy proběhl bez komplikací (*Obsolescence* 436d–437c).¹³⁹

Poslední tvrzení pocházející od Iamblicha, pohanského filosofa z 3. stol. př. n. l., se opírá o to, že božskost není nic jiného nežli světlo. Proto je Pýthie po řádném provedení stanovených rituálů v okamžiku usazení na trojnožku či nadýchání výparů osvětlena. Z tohoto stavu pak může věštit budoucnost. Nicméně světlo alias božskost se nestává její součástí, je vždy odloučené od její podstaty (*Mysteries* 3.11).¹⁴⁰

6. 2. Psychické aspekty extáze

Badatelé zkoumající duševní stav Pýthie hledají příčinu v psychických procesech. Ani z psychologického hlediska však nemůžeme zcela vyloučit možnost použití nějaké přírodní látky, která mohla snadněji navodit potřebný stav. Za primární příčinu věštbé extáze je nicméně považována samotná osobnost věstkyně. Z důvodu nízkého počtu

---

¹³⁶ Plútarchos, Mor. 431c. Přel. BABBITT, F. C.

¹³⁷ JOHNSTON, S. I. *Ancient Greek Divination*, s. 46.

¹³⁸ Plútarchos, Mor. 432e. Přel. BABBITT, F. C.

¹³⁹ JOHNSTON, S. I. *Ancient Greek Divination*, s. 47.

¹⁴⁰ JOHNSTON, S. I. *Ancient Greek Divination*, s. 47.

věrohodných zpráv o Pýthiiným stavu v průběhu konzultace však není možné provést podrobnou analýzu jejich psychických projevů.¹⁴¹

Dle psychologických interpretací mohli kněží vybírat věštkyňi na základě její oddanosti bohu. Pýthie mnohdy pocházela z řad venkovanů, vyznačovala se tak prostou povahou, která mohla být lehce ovlivňována. Žena, která nastupovala na pozici věštkyně, musela čelit velikému nátlaku, a to jak ze strany tazatelů, tak kněží. Podle Jungovy teorie mohla cítit odpovědnost za roli, do které byla zvolena. To by se pojilo se snahou vyhovět všem očekáváním, která se k této pozici vázala. To mohlo vést k tomu, že se sama neúmyslně uváděla do hypnotického stavu, kde její vědomí bylo potlačováno. V tomto případě člověk zcela nepřichází o své vědomí, ale na povrch se vynořují jeho nové specifické osobnostní rysy. Na dotazy tak odpovídá osoba jiná, než kterou je ve skutečnosti. Čím častěji se osoba přivádí do takového stavu, tím se pro ni daný proces stává jednodušším. K této autohypnóze mohl přispět jakýkoliv rituál praktikovaný před konzultací, pokud Pýthie věřila, že ji daný postup dovede ke spojení s bohem.¹⁴²

Z psychologického hlediska se tak dá říci, že delfské věštění vycházelo z procesu autosugesce Pýthie. Jinými slovy se věštkyně tak hluboce přesvědčila, že je médiem, skrze nějž promlouvá bůh, že její chování odpovídalo tomuto přesvědčení.¹⁴³

7. Hmotné příčiny věšebné extáze

V materiálních příčinách se badatelé zaměřují na přírodní látku, která mohla mít vliv na proměnu psychického stavu Pýthie. Zde se již ona látka nepovažuje za prostředek k dosáhnutí extáze, ale za samotnou příčinu tohoto stavu. Buď se hovoří o jejím požití, či inhalaci v závislosti na tom, ke které z nabízených možností se výzkumníci přiklání. Takovéto teorie reprezentují snahu racionálně vysvětlit fungování delfské věštiny.

7. 1. Možné přírodní zdroje vedoucí ke stavu extáze

Po zvážení mnoha alternativ se v průběhu dějin nejvíce prosadila myšlenka vavřínu jakožto příčiny věšebné extáze, pak také voda z pramene tekoucího poblíž svatyně či výpary stoupající z trhliny pod adytem. Poslední zmíněná hypotéza se stala tou nejprůběžnější, ale

---

¹⁴¹ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 37.

¹⁴² PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 38–39.

¹⁴³ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 80.

zároveň také nejdiskutovanější ze všech, proto jí bude vyhrazena celá podkapitola.

Vavřín je neodmyslitelně spjat s Apollónem, a patří tak mezi posvátné stromy. Jeho dřevo se využívalo k očistě kouřem jako součást rituálů probíhajících před konzultací. Je tedy doloženo, že hrálo roli v delfských praktikách. Jedna z nejranějších zmínek o vavřínu figurujícím v procesu věštění pochází od Tita Lukrécia Cara, římského básníka žijícího v 1. stol. př. n. l.

„...a vydali ze svého srdce jak ze svatostánku
světější slova a pravdivější než věštby,
jež z trojnožky Pýthie hlásá zpod Foibova lauru...“¹⁴⁴

Vavřín se tedy dle zprávy nacházel v samotném adytu, kde v raných dobách měla kněžka usazená na trojnožce údajně potřásat jeho větvemi. Tato poznámka však nemusí nutně odkazovat k vavřínu jako ke zdroji prorocké moci. Francouzský archeolog Pierre Amandry tento úkon považoval stále za součást očisty, nikoliv za příčinu změny vědomí. Od 5. stol. př. n. l. se lze setkat se záznamy, které říkají, že požití listů z vavřínu přivede člověka do kontaktu s bohem. Avšak žvýkání listů bylo v tomto kontextu spojeno pouze s básníky, kteří se snažili takovýmto způsobem získat inspiraci.¹⁴⁵

Pravděpodobnost, že za Pýthiíním transem stály vavřínové listy, je velmi nízká. Sice obsahují stopové množství kyseliny kyanovodíkové, jež má psychosomatické účinky, nicméně v takovém poměru nemá na stav mysli žádný vliv. V opačném případě, tj. ve větším množství, je pro člověka toxická, a tudíž nedokáže navodit transpersonální zážitek. Přestože se tedy vyvrací možnost, že vavřín mohl být příčinou věšebné extáze, nezpochybňuje se jeho důležitá role v delfské praxi.¹⁴⁶

O posvátném prameni jakožto zdroji věšteckých sil se poprvé zmínili filosofové Lúkianos ze Samosaty a Oenomaus z Gadary. V některých případech se přímo udává jméno pramene, tj. Kastálie, jindy se tento údaj vynechává. Původně se pití této vody, stejně jako požívání vavřínových listů, připisovalo spíše básníkům nežli věštkyň, ačkoli sloužilo taktéž k očistě. Situace se však zkomplikovala existencí dvou pramenů vyskytujících se nedaleko delfského chrámu. Kterému z nich tedy byla připisována schopnost navodit extázi?¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ Carus, T. L., O přírodě V.110. Přel. NOVÁKOVÁ, J.

¹⁴⁵ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 26.

¹⁴⁶ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 26.

¹⁴⁷ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 27.

Kastálie představovala větší zdroj vody, využívala se tak k rituálním účelům, především k očištné koupeli. Nicméně se u chrámu nacházel ještě jeden menší pramen. Tomuto prameni je opět připisána funkce rituální. Tentokrát dle Plútarcha sloužil k úlitbám. O pramenu Kassotidy pojednal i Pausaniás, jenž mu přiřkl prorocké schopnosti (*Cesta po Řecku* X.24.7). Dle mýtu vyvěrala Kassotis přímo v adytu, což vede k domněnce, že Pýthie čerpala své věštecké schopnosti spíše z této vody nežli z Kastálie, která by musela být do svatyně donášena.¹⁴⁸

Archeologické výzkumy však prokázaly, že pramen Kassotidy nevytéká v nejnižší svatyni, jak se Pausaniás mylně domníval. Z tohoto důvodu se Pýthie před konzultací nemohla nikdy napít z jeho zdroje přímo. Jak se tedy ukázalo, oba prameny figurovaly v delfských rituálech, ale žádný z nich pravděpodobně nepřinášel žádaný účinek. Z biologického hlediska je navíc velmi těžké si představit, že by napití z tamější vody vedlo ke změně vědomí a k nabytí zmíněných schopností.¹⁴⁹

7. 2. Teorie o výparech

Třetí a ta nejpodstatnější teorie zahrnuje představu, že se v adytu nacházela trhlina, z níž vycházely omamné výpary, jež Pýthie vdechovala. Následně se jimi měla intoxikovat a upadat do „extatického“ stavu.

Jak již bylo pojednáno, první doložená zmínka hovořící o puklině, ze které vycházel plyn, pochází od Diodóra Sicilského (XVI.26.1). Nicméně tato verze příběhu o zrodu delfské věštkyne neznáčíla zřejmě nic jiného než pokus o racionální vysvětlení tohoto fenoménu.

Na přijetí této teorie o výparech měl velký podíl Plútarchos, jenž pojednal o nestálé sladké vůni, která se nepředvídatelně linula místností, v níž se nacházeli kněží a tazatelé.

„It is a fact that the room in which they seat those who would consult the god is filled, not frequently or with any regularity, but as it may chance from time to time, with a delightful fragrance coming on a current of air.“¹⁵⁰

Nestálost tohoto oděru pak byla i vysvětlením, proč delfská svatyně upadala, až nakonec zcela ztratila své postavení.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 27.

¹⁴⁹ PARKE, H. W. a WORMELL, D. E. W. *The Delphic Oracle*, s. 27–28.

¹⁵⁰ Plútarchos, Mor. 437c. Přel. BABBITT, F. C.

¹⁵¹ PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 78.

Přestože je velmi pravděpodobné, že Plútarchos byl obeznámen s mýtem o Koretovi, v tomto kontextu se vůbec nezmiňuje o existenci pukliny, odkud by mohla sladká vůně vycházet. Současně je třeba poznamenat, že jeho popis příjemného aroma není v souladu s moderním pojetím výparů jakožto hmotné příčiny. Stále je zde řeč o období, kdy se těmto projevům z fyzické sféry přisuzovala božská síla. Rozléhající se vůně v jeho pojetí tedy není považována za příčinu Pýthiiny extáze, nýbrž za projev božské přítomnosti.¹⁵²

Když zkraje 20. století francouzští archeologové nenašli žádné stopy po prorocké trhlíně, odmítli teorii o výparech a po většinu století jí byl přisuzován pramalý význam. V 90. letech 20. stol. byly však uskutečněny další archeologické a geologické průzkumy, jichž se mimo jiné účastnil geolog Jelle Z. De Boer. Ty zprvu odhalily aktivní zlomovou linii, jejíž část se měla ocitat pod delfským chrámem¹⁵³, a nedlouho poté byl objeven druhý zlom, jenž se měl protínat s tím prvním v bodě, kde se původně nacházel adyton. Delfská oblast v průběhu věků čelila vysoké seismické aktivitě, a v důsledku zemětřesení se tak vytvořily ony zlomy. Přesné místo křížení delfského a kernského zlomu, pojmenovaného podle pramenu Kerna nacházejícího se severozápadně od svatyně, nelze stoprocentně stanovit. Nicméně provedený odhad určil toto místo v bodě, kde se nacházela nejvnitřnější část svatyně.¹⁵⁴

Tento objev úzce souvisel i s delfskými prameny, neboť v místě zlomů dochází k větší propustnosti horniny, což umožňuje unikání jak plynů, tak podzemních vod na povrch. Těmito stoupajícími plyny se začal zabývat chemik Jeffrey Chanton, jenž přispěl svou analýzou do odborného článku, na němž se podílel již zmíněný De Boer a archeolog John Hale. K odhalení konkrétních plynů byly odebrány vzorky pramene Kerny a Kastálie, přičemž se zjistilo, že oba obsahovaly určité uhlovodíkové plyny. V Kastálii se našla pouze přítomnost metanu, naopak v pramenu Kerny byl navíc zjištěn výskyt ethenu. Díky jeho vlastnostem se vědci začali přiklánět k možnosti, že právě onen plyn měl za následek intoxikaci Pýthie.¹⁵⁵

K tomuto výzkumu se později připojil toxikolog Henry Spiller, jenž představil vlastnosti ethenu a jeho působení na lidský organismus. Základním bodem, z něhož vycházel, byla sladká vůně tohoto plynu, která by odpovídala Plútarchovu popisu nasládlého zápachu, jenž se neočekávaně objevoval v delfském chrámu.¹⁵⁶ Mimo jiné, subjekt

---

¹⁵² PARKE, H. W. *Greek oracles*, s. 78.

¹⁵³ PICCARDI, L. *Active faulting at Delphi* ..., s. 651-654.

¹⁵⁴ DE BOER, J. Z., HALE, J. R. a CHANTON, J. *New evidence* ..., s. 707-708.

¹⁵⁵ DE BOER, J. Z.; HALE, J. R. a CHANTON, J. *New evidence* ..., s. 709.

¹⁵⁶ SPILLER, H. A.; HALE, J. R. a DE BOER, J. Z. *The Delphic oracle* ..., s. 193.

vystavený ethenu zcela kontroluje své tělo, ale jeho dýchání se postupně zklidňuje a následně dochází k navození pocitů euforie.¹⁵⁷ Spiller zdůraznil, že ethen patřil mezi nejvyhledávanější látky právě pro své opojné účinky. Například v průběhu 20. století se využíval jako anestetikum, jehož působení se dokázalo na pacientovi projevit velmi rychle. Za další nepřímý důkaz, že tento plyn hrál roli při věštebné konzultaci, považoval umělecké vyobrazení Pýthie. Řeční autoři většinou zachycovali své postavy ve vzpřímeném postoji, zatímco Pýthie je vždy vyjevna shrbeně. To by podle Spillera korespondovalo s tím, že se ocitala pod vlivem omamné látky.¹⁵⁸

Potvrzení teorie o výparech vychází dle Spillera z dalších převážně geologických a archeologických objevů. Kromě již zmíněných protínajících se zlomů a uhlovodíkových plynů nalezených v delfských vodách klade důraz na netradiční vzhled delfského chrámu. Zdá se, že byl Apollónův chrám při své stavbě přizpůsoben přírodním podmínkám. Pozornost je věnována netradiční hliněné podlaze, která je více propustná nežli běžná kamenná podlaha té doby. To by umožnilo výparům snadněji pronikat z podzemí do vnitřních prostor chrámu. Vzhledem k významu Delf taková volba nejspíše nebyla ovlivněna finančními prostředky. Navíc v místě údajného křížení zlomů se shodou okolností vyskytoval onen adyton, tj. místnost bez větracích škvír, což podle Spillera mělo sloužit k tomu, aby se v daném místě koncentroval plyn v dostatečném množství, a tak nehrozilo jeho rozptýlení.¹⁵⁹

8. Zpochybnění teorie o výparech

8. 1. Kritika teorie o výparech

Ethenová teorie začala být po svém uveřejnění kritizována. Nejpodstatnější protiargumenty vznesli Daryn Lehoux, historik zaměřující se na antiku, a Giuseppe Etiope, geolog specializující se na emise plynů.

Badatelé, kteří označili ethen jako možnou příčinu věštebné extáze, byli přesvědčeni, že svá tvrzení opírají o široké spektrum důvěryhodných dobových pramenů. Ve skutečnosti se ukázalo, že své argumenty založili především na Plútarchových popisech. Nicméně

---

¹⁵⁷ DE BOER, J. Z., HALE, J. R. a CHANTON, J. *New evidence ...*, s. 709: Předpokladem pro navození klidného stavu je vystavení menšímu množství ethenu. Dle studie může dotyčný v opačné situaci upadnout do bezvědomí a v krajním případě i zemřít. Zde se výzkumníci opět odvolávali na Plútarcha a jeho vyličení nešťastné Pýthiiny konzultace, po jejímž skončení zešílela a zemřela.

¹⁵⁸ SPILLER, H. A.; HALE, J. R. a DE BOER, J. Z. *The Delphic oracle ...*, s. 193–195.

¹⁵⁹ SPILLER, H. A.; HALE, J. R. a DE BOER, J. Z. *The Delphic oracle ...*, s. 192.

nebrali v potaz fakt, že Plútarchos nehovořil o příčině z fyzického světa, jeho pojetí „výparů“ zahrnovalo božskost, tedy něco, co zasahovalo do duchovní sféry. Jeho koncept *pneuma* tak značil prostředek, nikoliv příčinu, extáze. Z tohoto důvodu není moderní teorie o výparech slučitelná s antickými prameny.¹⁶⁰

Primárně byla kritika směřována na skutečnost, že se výzkumníci striktně drželi geologického vysvětlení. Neuvažovali o jiné příčině nežli té, jež by měla původ v některém z plynů. Z tohoto důvodu celá studie působí dojmem, že se badatelé snažili najít ten „správný“ plyn, který by svými účinky mohl uvést Pýthii do pozměněného stavu.¹⁶¹

8. 2. Argumenty vyvracející teorii o výparech

Jedním ze stěžejních objevů vedoucích k potvrzení teorie o výparech se stalo již zmíněné protnutí delfského a kernského zlomu v místě adyta. Nicméně novější průzkum poukázal na to, že k tomuto střetnutí dochází zhruba 200 metrů od samotné svatyně. Tím se rozpadá zásadní část této hypotézy.¹⁶²

Co se týče samotného ethenu jakožto plynu, který svými účinky a vlastnostmi „zcela“ odpovídá hledané látce, ani on neunikl kritice. Plútarchos popsal sladkou vůni, jež se linula místností, a De Boer a jeho tým tento zápach přisoudili ethenu, jenž má při určité koncentraci taktéž nasládlou vůni. Nicméně přítomnost vůně v delfském chrámu lze vyložit i jiným způsobem. Z logického hlediska se mohlo jednat o vůni pocházející z květin nebo kadidla, která se do místnosti dostala průvanem. Jiné vysvětlení chápe vůni jako něco subjektivního. V antice se totiž nasládlý zápach pojil s božstvem, z toho důvodu by stačilo, aby dotyčný věřil v to, že se Apollón nachází v chrámu, načež se touto svou domněnkou mohl přesvědčit, že cítí sladké aroma.¹⁶³

Po odebrání vzorku z pramene Kerny byla zjištěna přítomnost určitého množství ethenu, avšak z původního výzkumu nebylo zjevné, že se jedná o stopové množství, které není pro vzorek vody nijak netypické. Lehoux dokonce provedl srovnání, z něhož vyplývá, že lidé, kteří cestují hromadnou dopravou, se vystavují většímu množství ethenu než Pýthie, která se v hypotetické situaci nadýchala tohoto plynu. Ethen tak patří mezi běžné atmosférické plyny, kterým jsou lidé neustále vystaveni v každodenním životě. I kdybychom tedy připustili možnost, že hodnoty ethenu v minulosti mohly vykazovat vyšší číslo, musela

¹⁶⁰ LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 46.

¹⁶¹ LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 44.

¹⁶² ETIOPE, G. et al. *The geological links of the ancient Delphic Oracle ...*, s. 821.

¹⁶³ FONTENROSE, J. E. *The Delphic oracle...*, s. 198–199.

by jeho koncentrace ve vzduchu činit minimálně 20 %, aby Pýthie ztratila vědomí. Pak ale také musíme brát v potaz fakt, že pokud ve vzduchu přesáhne koncentrace tohoto plynu 2,7 %, stává se vysoce výbušným. To nanejvýš nelze sloučit s představou delfské věštkyně, která běžně využívala hořlavé lampy k osvětlení svých prostor a otevřený oheň při vykonávání obětí.¹⁶⁴

Účinky ethenu rovněž zcela nekorespondují s Pýthiiným stavem. Toxikolog Henry Spiller, jenž se opíral o fakt, že Pýthie byla zobrazována ve shrbené póze, přičítal tuto skutečnost působícímu ethenu na její tělo. Nicméně je třeba si uvědomit, že takovéto držení těla není nijak netypické pro ženu, jež pohlíží dolů na misku, kterou drží v ruce.¹⁶⁵ Pokud bychom tedy taktéž vycházely ze stejné kresby jako Spiller, pak si jistě všimneme nízkého stropu a věštkyně, která sedí na vysoké trojnožce. Zde bychom mohli usoudit, že svou hlavu drží skloněnou proto, aby se do ní neuhodila. Zároveň se může jednat pouze o subjektivní autorovu představu delfské věštkyně, jelikož daná scéna nevyhází z dochovaných pramenů, slouží pouze pro přiblížení situace. Navíc v případě, že bychom souhlasili s působením ethenu na Pýthii, pak bychom se měli zaměřit na tazatele, jenž stojí před věštkyní a nechává si předpovědět budoucnost. Pokud se muž nacházel v prostoru, ve kterém se údajně v dostatečném množství koncentroval ethen, jak je potom možné, že u něj též nedocházelo ke změně vědomí? I když toto vyobrazení patří mezi neautentické, otázka zůstává stejná. Nevíme, jestli se adyton skládal z jedné části, či ze dvou místností oddělených například závěsem, nicméně tazatel musel být tak jako tak vystaven většímu množství nahromaděného plynu, jelikož v tomto prostoru neexistovaly žádné odvody vzduchu kromě samotných dveří.¹⁶⁶

Ethen na každého člověka působí jiným způsobem, proto jeho účinky nemohou být jednoznačně připsány stavu delfské věštkyně. Roli Pýthie v průběhu věků vykonávalo mnoho žen a je tedy nanejvýš nepravděpodobné, že by plyn působil na všechny ženy totožně. Spiller dokonce ve své studii přiložil pro přehled tabulku, v níž porovnal zachycené chování Pýthie s efekty, jež způsobuje ethen. Přitom vycházel z práce amerického psychologa Williama Jamese, který rozebral účinky mnohých drog na člověka. Nicméně nikde v jeho studii se nenachází rozebíraný ethen. Na první pohled se tak může zdát, že Spiller podal vědecky podložené účinky tohoto plynu na člověka, při bližším zkoumání se však dá vyčíst, že účinky, které vyjmenoval, patří dle jeho slov „ethenu nebo oxidu dusnému“, neboli

---

¹⁶⁴ LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 50–51.

¹⁶⁵ Viz LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 56.

¹⁶⁶ LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 51.

rajskému plynu. Najednou se zde dozvídáme o plynu, který doposud neměl žádnou spojitost s delfskou věštírnu. Jakým způsobem se rajský plyn ocitl mezi ethenem, jehož přítomnost byla dokázána v delfském prameni? To opět působí dojem, že se badatelé snažili najít vhodný plyn, který by zapadal do hypotézy o výparech. Ethen, jak se zdá, nekorespondoval se všemi aspekty Pýthiina chování, a tak se Spiller pravděpodobně pokusil nenápadným způsobem dosadit jiný, který již tomuto stavu odpovídal lépe.¹⁶⁷

Současně se nikde z dobových pramenů nedočítáme, že by Pýthii zmodraly rty nebo že by cítila v ústech nepříjemnou pachut' či že by pocítovala únavu, což jsou nevyhnutelné vedlejší účinky ethenu využívaného jako anestetika.¹⁶⁸ V odborném článku se De Boer a další výzkumníci odvolávají na to, že člověk vystavený většímu množství tohoto plynu může zemřít tak jako Pýthie, která po jedné ze svých konzultací podlehla šílenství a přišla o život (Plútarchos, *Mor.* 438b). Ukázalo se však, že tato informace není validní, jelikož se považuje za nemožné vdechnout takové množství ethenu, které by dotyčného dokázalo usmrtit. Připouští se pouze ta varianta, kdy by jedinec začal v důsledku nevolnosti zvracet a těmito zvrátky se následně zadusil.¹⁶⁹

Na rozdíl od Lehouxe, který odmítal hledat příčinu pouze ve výparech, se geolog Giuseppe Etiope naopak přiklonil k čistě materiálnímu vysvětlení. Avšak taktéž odmítl ethen jako příčinu intoxikace Pýthie. Primární kritiku směřoval na sladký zápach pocítovaný Plútarchem. Ethen nemohl vznikat v žádném z období v takovém množství, aby ho lidé mohli cítit. Z toho důvodu se spíše přiklání k možnosti, že Pýthii v uzavřeném prostoru bez přívodu vzduchu došel kyslík a ona tak částečně přicházela o vědomí.¹⁷⁰

Etiope zároveň tvrdí, že pokud badatelé lpějí na sladké vůni, pak by se jedním z možných vysvětlení mohla stát přítomnost aromatických uhlovodíků, mezi něž se řadí např. benzen. Výskyt benzenu v podzemních delfských vodách nebyl doposud doložen, nicméně jeho přítomnost se vzhledem ke geologickému prostředí nevylučuje. Pro jeho potvrzení by bylo nutné provést specifický výzkum zahrnující například působení horniny na pramen, do té doby se jedná pouze o spekulativní tvrzení.¹⁷¹

Přestože Lehoux a Etiope nahlíží na Pýthiin stav z různých perspektiv a přiklání se k odlišným příčinám, shodují se v tom, že ethenová teorie nezapadá do již doložených informací o delfské věštírni. Kritizují především úsilí badatelů o prosazení plynu, který

---

¹⁶⁷ LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 52–53.

¹⁶⁸ LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 54.

¹⁶⁹ LEHOUX, D. *Drugs and the Delphic oracle*, s. 55.

¹⁷⁰ ETIOPE, G. et al. *The geological links of the ancient Delphic Oracle ...*, s. 824.

¹⁷¹ ETIOPE, G. et al. *The geological links of the ancient Delphic Oracle ...*, s. 824.

svými účinky neodpovídá Pýthiin stavu, a zamlčování informací, které byly v rozporu s jejich teorií. Hypotéza vyslovená geologem De Boerem a dalšími vědci, kteří se podíleli na tomto projektu, tak podlela kritice, již byla vystavena z mnoha stran.

Přestože Etiope předkládá další možný plyn, jehož výskyt nebyl do této doby prokázán, ze zmíněných východisek je zřejmé, že nahlížet na tuto problematiku pouze z geologického hlediska by bylo bláhové. Ať už měla na Pýthiin stav vliv jedna přírodní látka, kombinace několika přírodních látek, či se příčina věšebné extáze nachází mimo fyzickou sféru, nemění to nic na skutečnosti, že se delfská věštírna řadila mezi nejvýznamnější instituce dávného Řecka.

9. Závěr

V důsledku vážného poškození delfského chrámu nelze provést potřebné archeologické výzkumy, jež by mohly odhalit nezbytné informace k rozluštění chodu věštírny. V tomto kontextu lze vycházet pouze z popisů a hypotéz dobových autorů, ke kterým je však třeba přistupovat kriticky, neboť historické záznamy mohou být podány subjektivně, i když ne nutně záměrně. Jak se ukázalo, Delfy nepředstavovaly pouhé náboženské centrum, ale měly také silný politický vliv. Důležitost věštek, jež nebyly pouhými nesmyslnými výroky, ale měly reálný dopad na životy občanů a samotné obce, rozpracovali Parke a Wormell. Na jedné straně mohly Delfy ovlivňovat politická rozhodnutí, na straně druhé samy nebyly odolné vůči společenským a politickým změnám. Politické situace, konflikty mezi územími a další vnější faktory působily na chod věštírny. Docházelo tak k obousměrnému vlivu.

Moje studium delfské věštírny, založené na komparativní analýze antických a sekundárních pramenů, současně odhalilo, že interpretace jejího fungování odráží povahu společnosti. Lidé v antice nezpochybovali božské působení v průběhu konzultací. Představa, že za fungováním chrámu stojí bůh, který v určitý čas poskytuje rady zájemcům, byla považována za všeobecně přijímaný „fakt“ a málokdo jej zpochyboval. Nicméně s přechodem od kolektivismu a mýtů, o nichž často pojednával Plútarchos, k individualismu a racionalismu začali lidé tíhnout k vysvětlení majícím původ ve fyzickém světě. Nekritické přijímání informací se stalo minulostí a lidé se ke všemu záhadnému začali stavět skepticky. Z toho důvodu se v moderní době setkáváme s příčinami, jež jsou odvozené z logiky a zakotvené ve fyzické sféře.

Teorie o výparech, vyzdvihující ethen jako příčinu věšterné extáze, byla široce přijímána právě díky svým logickým argumentům, jež byly zdánlivě podpořeny geologickými a archeologickými objevy. Avšak stejně rychle jako došlo k jejímu přijetí, došlo i k jejímu zdiskreditování. Důvodem se stala nedostatečná otevřenost výzkumníků vůči jiným možným vysvětlením. Podobně jako každá jiná teorie, jež je dopředu striktně vytyčená a neotevřená možnosti svému vyvrácení, neměla ani tato šanci obstát. Cílem badatelů nebylo totiž její osvědčení, či odmítnutí, ale pouze dosazení potřebných „důkazů“ do již promyšleného celku, jež by tuto hypotézu potvrdily. V tomto případě se zaměřili na potvrzení teorie o intoxikaci ethenem, připisovali pak tomuto plynu vlastnosti, jež mu nejsou vlastní, a ignorovali důkazy, které tuto hypotézu nepodporovaly, ba dokonce i vyvracely.

Tendence zkoumat fungování delfské věštírny z jednoho úhlu pohledu se tak ukázala jako neúspěšná. Je zřejmé, že se jedná o komplexní fenomén, jenž nemůže být vysvětlen pomocí jedné příčiny. Objevují se zde jak historické, tak náboženské, geologické, kulturní a psychologické aspekty, které je nutno zvažovat. Domnívám se tedy, že by se k tomuto tématu mělo přistupovat multidisciplinárně, a především nezaujatě, což bylo něco, co se výzkumníkům propagujícím teorii o výparech nepodařilo.

Tato práce neposkytuje odhalení záhady delfské věštírny ani konečné vysvětlení Pýthiiny extáze, ale snad může přispět k hlubšímu pochopení těchto otázek a podpořit důležitost multidisciplinárního přístupu.

10. Bibliografie

Primární prameny

CARUS, Titus Lucretius. *O přírodě*. Přel. NOVÁKOVÁ, Julie. Praha: Svoboda, 1971.

DIODÓROS SICILSKÝ. OLDFATHER, Charles Henry, et al. *Diodorus of Sicily: in twelve volumes*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1933.

HÉRODOTOS. *Dějiny*. Přel. ŠONKA, Jaroslav. Praha: Odeon, 1972.

ORIGEN. CROMBIE, Frederick. *Contra Celsum*, vol. 4. NY: Christian Literature Publishing Co., 1885.

PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku*. Přel. BUSINSKÁ, Helena. Praha: Svoboda, 1974.

PINDAROS. *Pythian Odes*. RACE, William H. *Olympian odes; Pythian odes*. Massachusetts: Harvard University Press, 1997, s. 209–383. ISBN 0-674-99564-3.

PLÚTARCHOS. *O delfském E*. Přel. CHLUP, Radek. *O delfském E*. Herrmann & synové, Praha 1997, s. 27–62.

PLÚTARCHOS. BABBITT, Frank Cole et al. *Plutarch's Moralia*, vol. 5. W. Heinemann, 1927.

STRABÓN. *Geography*. JONES, Horace Leonard, *The geography of Strabo*, vol. 4. W. Heinemann, 1927.

THEOGNIS. *Elegiac Poems*. HOŠEK, Radislav, *Nejstarší řecká lyrika*. Praha: Svoboda, 1981, s. 139–206.

XENOFÓN. *Sokratova obhajoba*. HRŮŠA, Josef, *Xenofon: Hostina*. Praha: Bohuslav Hendrich, 1941, s. 87–102.

Sekundární prameny

DE BOER, Jelle Z.; HALE, John R.; CHANTON, Jeffrey. New evidence for the geological origins of the ancient Delphic oracle (Greece). *Geology*, 2001, 29.8: 707-710."

ETIOPE, Giuseppe, et al. The geological links of the ancient Delphic Oracle (Greece): a reappraisal of natural gas occurrence and origin. *Geology*, 2006, 34.10: 821-824.

FLOWER, Michael A. *The seer in ancient Greece*. Berkeley: University of California Press, 2008. ISBN 1-281-38550-6.

FONTENROSE, Joseph Eddy. *Python: a study of Delphic myth and its origins*. Berkeley: University of California Press, 1980. ISBN 0-520-04091-0.

- FONTENROSE, Joseph Eddy. *The Delphic oracle: its responses and operations with a catalogue of responses*. Berkeley: University of California Press, 1978.
- HOŠEK, Radislav. *Země bohů a lidí: pohledy do řeckého dávnověku*. Praha: Svoboda, 1972.
- CHLUP, Radek, *Apollón a Dionýsos v myšlení Plútarcha z Chairóneie*, in: CHLUP, Radek, *O delfském E*. Herrmann & synové, Praha, 1997, s. 63–206.
- JOHNSTON, Sarah Iles. *Ancient Greek Divination*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2008.
- KLIER, Jiří; KRÁL, Jaroslav; KURZOVÁ, Helena a KUBŮ, Anna. *Héraklés a jiné tragédie*. Praha: Svoboda, 1988.
- LEHOUX, Daryn. Drugs and the Delphic oracle. *Classical World*, 2007, 41-56.
- MANAS, John Helen. *Divination Ancient and Modern*. New York: Pythagorean Society, 1947.
- NICOL, Donald M. The oracle of Dodona. *Greece & Rome*, 1958, 5.2: 128-143.
- PARKE, Herbert William. *Greek oracles*. London: Hutchinson University Library, 1967.
- PARKE, Herbert William a WORMELL, Donald Ernest Wilson. *The Delphic Oracle*, vol. 1. Oxford: Basil Blackwell, 1956.
- PARKE, Herbert William a WORMELL, Donald Ernest Wilson. *The Delphic Oracle*, vol. 2. Oxford: Basil Blackwell, 1956.
- PICCARDI, Luigi. Active faulting at Delphi, Greece: Seismotectonic remarks and a hypothesis for the geologic environment of a myth. *Geology*, 2000, 28.7: 651-654.
- REEVE, Charles David Chanel. *Socrates in the Apology: an essay on Plato's Apology of Socrates*. Indianapolis: Hackett Publishing, 1989.
- ROBBINS, Frank Egleston. The lot oracle at Delphi. *Classical Philology*, 1916, 11.3: 278-292.
- SMRČKA, Otakar. *Homérské hymny; Válka žab a myši*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.
- SPILLER, Henry A.; HALE, John R.; DE BOER, Jelle Z. The Delphic oracle: a multidisciplinary defense of the gaseous vent theory. *Journal of Toxicology: Clinical Toxicology*, 2002, 40.2: 189-196.
- VEGETTI, Mario. *Člověk a bohové*. In: VERNANT, Jean-Pierre (ed.), *Řecký člověk a jeho svět*. Přel. ŠPAČKOVÁ, Jitka; NĚMCOVÁ, Jiřina; FIALKOVÁ, Lucie; LIŠKOVÁ, Vlasta et al. Praha: Vyšehrad, 2005, str. 233–248. ISBN 80-7021-731-6.